

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δέκατος

Συνδρομή ἰτησία: Ἐν Ἀθήναις φρ. 10, ἐν ταῖς ὑπαρχαῖς φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. - Ἀποσυνδρομαὶ ἀρχοῦνται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου καὶ σπουδαίους καὶ ἰῖνα ἰτησίας - Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὁδὸς Σταδίου 6.

5 Ὀκτωβρίου 1880

Σφραγὶς τοῦ Ὑγειοαστυνομείου
τῆς νήσου Ἀστυπάλαιας ἐν ἔτει 1828.

Τὸ πρωτότυπον τῆς ἀνωτέρω σφραγίδος εὐμενῶς ἀπεστάλη ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν παρὰ τοῦ ἐν Σύμῃ φιλαρχαίου συνδρομητοῦ τῆς Ἑστίας κ. Δημοσθένους Χαθιαρᾶ. Σ. τ. Δ.

ΑΝΕΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

[Μυθιστόρημα Ἑκτορος Μελῶ βραβευθὲν παρὰ τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Μετάφρασις Α. Ρ. Παγκαδῆ].

Συνέχεια: τῆς σελ. 620.

ΙΘ΄

Οἱ φόβοι τοῦ Ματτίου.

Ὁ κύριος Τζαῖμς Μίλλιγαν δὲν ἐφάνη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐρυθροῦ Λέοντος, ἢ τοῦλάχιστον, ὅπου καὶ ἂν ἐπηγρυπνήσαμεν, ἡμεῖς δὲν τὸν εἶδομεν.

Μετὰ τὰ Χριστούγεννα ἔπρεπε πάλιν νὰ ἐξερχώμεθα τὴν ἡμέραν, καὶ οὕτως ἡλαττώθησαν αἱ πιθανότητες ἡμῶν, περιορισθεῖσαι εἰς μόνην τὴν κυριακὴν διὰ τοῦτο πολλάκις ἐμένομεν οἰκουροῦντες ἀντὶ νὰ πηγαίνωμεν εἰς περίπατον τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς ἐλευθερίας, ἥτις ἐδύνατο νὰ εἶναι δι' ἡμᾶς ἡμέρα διασκεδάσεως.

Οὕτω περιεμένομεν.

Ὁ Ματτίου ἐν τούτοις ὠμίλησε πρὸς τὸν φίλον του Βόβ, καὶ δὲν τῷ εἶπε μὲν τί ἡσχόλει τὰς σκέψεις ἡμῶν, ἀλλὰ τὸν ἠρώτησεν ἂν δὲν ὑπῆρχε τρόπος νὰ εὐρωμεν τὴν διεύθυνσιν μιᾶς κυρίας Μίλλιγαν, ἥτις εἶχε παιδίον παράλυτον, ἢ τοῦλάχιστον τὴν τοῦ κυρίου Τζαῖμς Μίλλιγαν. Ἀλλ' ὁ Βόβ ἀπεκρίθη ὅτι πρὸ παντὸς ἔπρεπε νὰ ἡξεύρωμεν τί ἦτον αὕτῃ ἡ κυρία Μίλλιγαν, καὶ τί ἦτον τὸ ἐπάγγελμα ἢ ἡ κοινωνικὴ θέσις τοῦ κ. Τζαῖμς Μίλλιγαν, διότι τὸ ὄνομα τοῦτο Μίλλιγαν ἦτον κοινὸν εἰς πολλοὺς κατοίκους τοῦ Λονδίνου, καὶ εἰς ἔτι περισσοτέρους τῆς Ἀγγλίας.

Τοῦτο δὲν τὸ εἶχομεν σκεφθῆ. Δι' ἡμᾶς ὑπῆρχε μόνον ἡ κυρία Μίλλιγαν, καὶ ἦτον μήτηρ τοῦ Ἀρ-

θούρ, καὶ ὁ κύριος Τζαῖμς Μίλλιγαν, καὶ ἦτον ὁθὸς τοῦ Ἀρθούρ.

Τότε ὁ Ματτίου ἤρχισε πάλιν νὰ μοι λέγῃ ὅτι πρέπει νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ ἐπανήλθομεν πάλιν εἰς τὰς πρώτας φιλονεικίας μας.

— Δὲν θέλεις λοιπὸν πλέον νὰ εὐρωμεν τὴν κυρίαν Μίλλιγαν; τῷ ἔλεγον.

— Παντάπασιν' ἀλλὰ τίς μᾶς λέγει ὅτι ἡ κυρία Μίλλιγαν εἶναι εἰς τὴν Ἀγγλίαν;

— Ἀλλὰ τίς μᾶς λέγει ὅτι εἶναι εἰς τὴν Γαλλίαν;

— Τοῦλάχιστον εἶναι πιθανόν. Ἀφ' οὗ ἦτον ἀσθενὴς ὁ Ἀρθούρ, ἢ μήτηρ του θὰ τὸν ἐπῆγεν εἰς τόπον ἔχοντα τὸ κλίμα πρόσφορον εἰς τὴν ἀνάβρωσίν του.

— Κλίμα ὑγιεινὸν δὲν ἔχει μόνη ἡ Γαλλία.

— Εἰς τὴν Γαλλίαν ἀνέλαθεν ἅπαξ ὁ Ἀρθούρ, καὶ ἐκεῖ θὰ τὸν ἐπῆγε καὶ πάλιν ἡ μήτηρ του. Ἐπειτα ἐπιθυμῶ νὰ σ' ἰδῶ ν' ἀναχωρήσης ἀπ' ἐδῶ.

Καὶ ἡ θέσις μου ἦτον τοιαύτη, ὥστε δὲν ἐτόλμων νὰ ἐρωτήσω τὸν Ματτίου διότι ἐπεθύμει ν' ἀναχωρήσω. Ἐφοβοῦμην μὴ μοι δώσῃ ἀκριβῶς τὴν ἀπόκρισιν ἣν δὲν ἠθελον ν' ἀκούσω.

— Φοβοῦμαι, ἐξηκολούθει ὁ Ματτίου. Ν' ἀναχωρήσωμεν. Θὰ ἰδῇς· θὰ μᾶς ἐπέλθῃ καμμία καταστροφή. Ν' ἀναχωρήσωμεν.

Ἀλλ' ἂν καὶ αἱ διαθέσεις τῆς οἰκογενείας μου δὲν εἶχον μεταβληθῇ ἀπέναντι ἐμοῦ, ἂν καὶ ὁ πάππος μου ἐξηκολούθει λυσσῶδῶς πτύων πρὸς τὸ μέρος μου, ἂν καὶ ὁ πατήρ μου λέξει τινὰς μόνον διαταγὰς μοι ἀπηύθυνε, καὶ ἡ μήτηρ μου οὐδὲ καὶ βλέμμα εἶχε δι' ἐμὲ, ἂν καὶ οἱ ἀδελφοί μου ἦσαν ἀνεξάντλητοι εἰς τὰς κατ' ἐμοῦ ἐφευρέσεις των, ἂν καὶ ἡ Ἄννη μοι ἐπεδείκνυε τὴν ἀποστροφὴν τῆς εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις, καὶ ἡ Καίτη ἡγάπα μόνον τὰ γλυκύσματα ἀ τῇ ἑσπρῶν, δὲν ἐδυνάμην ὅμως ν' ἀποφασίσω ν' ἀκολουθῶ τὴν συμβουλὴν τοῦ Ματτίου, ὡς οὐδ' ἐδυνάμην νὰ τὸν πιστεῦσω ὅταν μοι ἔλεγεν ὅτι δὲν εἶμαι «υἱὸς τοῦ κυρ Δρισκόλλ». Ν' ἀμφιβάλλω ἦτον δυνατόν, καὶ μάλλον ἢ δυνατόν, ἀλλὰ νὰ πιστεύσω ἀπολύτως ὅτι ἦμην ἢ ὅτι δὲν ἦμην Δρισκόλλ, δὲν ἐδυνάμην.

Ὁ καιρὸς παρήλθε βραδύως, βραδύτατα, ἀλλ' αἱ ἡμέραι προσετίθεντο εἰς τὰς ἡμέρας, αἱ ἐβδομάδες εἰς τὰς ἐβδομάδας, καὶ ἐφθασεν ἡ στιγμή

καθ' ἣν ἡ οἰκογένεια ἔμελλε νὰ ἐγκαταλίπη τὸ Λονδίνον, ἵνα περιέλθῃ τὴν Ἀγγλίαν.

Αἱ δύο ἄμαξαι ἐχρωματίσθησαν ἐκ νέου, καὶ ἐπληρώθησαν ἐμπορευμάτων, ἅτινα ἐπρόκειτο νὰ πωληθῶσι κατὰ τὸ καλοκαίριον.

Πόσα πράγματα, καὶ πόσον θαυμαστὸν ὅτι ἦτον δυνατόν νὰ τὰ σωρεύσωσιν ὅλα εἰς τὰς δύο ἄμαξας! Ὑφάσματα, πλεκτά, πιλίδια, μανδύλια, χειρόμικτρα, κάλται, περισκελίδες, ὑπενδύται, κομβία, κλωσὴ λινὴ, βαμβακερά, μαλλίνη διὰ ῥάψιμον, μαλλία πρὸς κέντημα, βελόναι, ψαλίδια, ξυράφια, ἐνώτια, δακτυλίδια, σαπῶνια, μύρα, μέλαν διὰ τὰ υποδήματα, ἀκόνια, σκόνη δι' ἀσθεναίας κυνῶν καὶ ἵππων, ὑγρὰ πρὸς ἐξάλειψιν τῶν κηλίδων, ἄλλα κατὰ τοῦ ὁδοντοπόνου, χρίσμα δι' αὐξήσιν τῶν μαλλίων καὶ ἄλλο διὰ βαφὴν αὐτῶν.

Καὶ ὅταν ἤμεθα εἰς τὴν οἰκίαν, ἐβλέπομεν ἐξερχόμενα ἐκ τοῦ ὑπογείου δέματα ἀφιεχθέντα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐρυθροῦ Λέοντος, ἀλλὰ μὴ ἐρχόμενα κατ' εὐθείαν ἐκ τῶν ἐργαστηρίων, ὅπου συνήθως ἀπωλοῦντο τ' ἀντικείμενα ταῦτα.

Τέλος αἱ ἄμαξαι ἐπληρώθησαν, οἱ ἵπποι ἠγορεύθησαν. Ποῦ καὶ πῶς; Δὲν ἤξεύρω, ἀλλὰ τοὺς εἶδομεν φθάνοντας, καὶ τὰ πάντα ἡτοιμάσθησαν διὰ τὴν ἀναχώρησιν.

Καὶ ἡμεῖς τί θὰ γίνωμεν; Θὰ μείνωμεν εἰς τὸ Λονδίνον μετὰ τοῦ πάππου, ὅστις δὲν ἐγκατέλειπε τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐρυθροῦ Λέοντος; Θὰ ἐγινόμεθα πωληταί, ὡς ὁ Ἄλλεν καὶ ὁ Νέδ; ἢ θὰ συνωδεύωμεν τὰς ἄμαξας τῆς οἰκογενείας, ἐξακολουθοῦντες τῶν μουσικῶν τὸ ἐπάγγελμα, καὶ παίζοντες εἰς τὰ χωρία καὶ εἰς τὰς πόλεις δι' ὧν θὰ διερχόμεθα;

Ὁ πατὴρ μου, εὐρίσκων ὅτι οὐκ ὀλίγα ἐκερδίζομεν διὰ τοῦ βιολίου καὶ διὰ τῆς ἄρπας, ἀπεφάσισεν ὅτι θὰ μείνωμεν μουσικοὶ, καὶ μᾶς ἐγνωστοποίησε τὴν θέλησίν του τὴν προτεραίαν τῆς ἀναχωρήσεως.

Νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν Γαλλίαν, μ' εἶπεν ὁ Ματτίας, καὶ νὰ ὠφεληθῶμεν τῆς πρώτης δυνατῆς εὐκαιρίας διὰ νὰ δραπετεύσωμεν.

Διατί νὰ μὴ περιηγηθῶμεν τὴν Ἀγγλίαν;

Διότι σοὶ λέγω ὅτι θὰ μᾶς συμβῇ καταστροφή τις.

Ἐχομεν τὴν πιθανότητα νὰ εὐρωμεν τὴν κυρίαν Μίλλιγαν ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ἐγὼ νομίζω ὅτι πολὺ περισσότερα πιθανότης ὑπάρχει νὰ τὴν εὐρωμεν ἐν Γαλλίᾳ.

Ἀς δοκιμάσωμεν ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ βλέπομεν ἔπειτα.

Ἡξεύρετε τί ἀξίζεις;

Ὁχι.

Νὰ σ' ἀφήσω καὶ νὰ ἐπιστρέψω μόνος εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἐχεῖς δίκαιον. Σὲ παρακινῶ νὰ τὸ κάμης. Ἡξεύρω ὅτι δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ σὲ κρατῶ

ἐδῶ, καὶ ἤξεύρω ὅτι εἶναι μεγάλη σου καλωσύνη νὰ μένης μετ' ἐμοῦ. Ὑπαγε. Θὰ ἰδῇς τὴν Αἰζαν καὶ θὰ τῇ εἴπῃς. . .

— Ἄν τὴν ἐβλεπον θὰ τῇ ἔλεγον ὅτι εἶσαι ζῶν καὶ κακὸς, ἂν ἡμπορῇς νὰ υποθέσῃς ὅτι θὰ χωρισθῶ ὑπὸ σοῦ, ὅταν εἶσαι δυστυχὴς διότι εἶσαι δυστυχὴς, δυστυχέστατος. Τί σ' ἔκαμα διὰ νὰ συλλάβῃς τοιαύτας ἰδέας; Εἰπέ μοι τί σ' ἔκαμα; Τίποτε· δὲν εἶναι ἀληθές; Τότε λοιπὸν, ἐμπρός!

Ἰδοὺ ἡμεῖς καὶ πάλιν εἰς τοὺς μεγάλους δρόμους· ἀλλὰ τώρα δὲν εἰμ' ἐλεύθερος νὰ υπάγω ὅπου θέλω, καὶ νὰ πράττω ὅπως θέλω. Οὐχ ἦτον ἐγκαταλείπω τὸ Λονδίνον αἰσθανόμενος ὡς ἂν ἡλευθερώθην. Δὲν θὰ ἰδῶ πλέον τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐρυθροῦ Λέοντος, καὶ τὴν καταπακτὴν ἐκείνην, ἥτις παρὰ τὴν θέλησίν μου εἴλκυεν ἀκαταμαχῆτως τὰ βλέμματά μου. Ποσάκις ἐξύπνησα αἰφνιδίως τὴν νύκτα, ὄνειρευεῖς, ἰδὼν ὑπ' ἐφιάλτην, ἐρυθρὸν φῶς εἰσερχόμενον διὰ τῆς θυρίδος μου. Ἦτον ἀπλὴ ὀπτασία, τῶν αἰσθήσεων ἀπάτη· ἀλλὰ τί; Εἶχον ἰδεῖ ἄπαξ τοῦτο τὸ φῶς, καὶ τοῦτο ἀρεκεῖ ἵνα τὸ αἰσθάνωμαι πάντοτε ὡς καίουσαν φλόγα ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν μου.

Ἐπεριπατοῦμεν ὀπίσω τῶν ἄμαξων, καὶ ἀντὶ τῶν δυσωδῶν καὶ ἐπιβλαβῶν ἀναθυμιάσεων τοῦ Βεθνάλ-Γρεῖν, ἀνεπνέομεν τὸν καθαρὸν ἀέρα τῶν ὠραίων πεδιάδων ἃς διετρέχομεν, καὶ αἷτινες δὲν ἔχουσι μὲν green ἐν τῷ ὀνόματί των, ἀλλὰ πρασινάδα διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πτηνῶν κελαδῆματα διὰ τὰ αὐτιά.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως ἡμῶν εἶδον πῶς ἐγίνετο ἡ πώλησις τῶν ἐμπορευμάτων, τῶν τόσον ὀλιγοδαπάνως ἀποκτηθέντων. Εἶχομεν φθάσει εἰς μέγα χωρίον, καὶ αἱ ἄμαξαι εἶχον σῆθ' ὡς κατ' ἀράδα εἰς τὴν μεγάλην πλατείαν. Ἡ μία τῶν πλευρῶν αὐτῶν, συγκεκλιμένη ἐκ πολλῶν θυρίδων, εἶχε καταβιβασθῇ, καὶ πᾶσα ἡ συλλογὴ παρουσιάζετο ἐκτεθειμένη εἰς τὴν περιέργειαν τῶν ἀγοραστῶν.

Τί τιμαὶ! ἰδέτε τί τιμαὶ! ἔκραξεν ὁ πατὴρ μου. Τοιαύτας ἄλλοι δὲν θὰ εὕρητε. Δὲν πληρόνω ποτὲ τὰςπραγματείας μου, διὰ τοῦτο ἡμπορῶ καὶ τὰς δίδω εὐθηνά. Δὲν τὰς πωλῶ, τὰς δίδω. Τί τιμαὶ! ἰδέτε τί τιμαὶ!

Καὶ ἤκουον ἀνθρώπους, οἷτινες εἶδον τὴν καταγραφὴν τῶν τιμῶν, λέγοντας·

— Πρέπει νὰ τὰς ἐκλεψαν αὐτὰς τὰς πραγματείας.

— Τὸ λέγει ὁ ἴδιος.

Ἄν εἶχον στρέψει τὸ βλέμμα πρὸς ἐμὲ, τὸ ἐρύθημα τοῦ μετώπου μου θὰ τοῖς ἔλεγε πόσον δεικασιολογημένα ἦσαν αἱ ὑποθέσεις των.

Ἄν ὅμως ἐκεῖνοι δὲν παρετήρησαν, εἶδε τὸ ἐρύθημα ὁ Ματτίας, καὶ τὸ ἐσπέρας μοι ὠμίλησε περὶ αὐτοῦ, ἂν καὶ συνήθως ἀπέφευγε νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τούτων ἀπροκαλύπτως.

— Θὰ δυνήθῃς, μοι εἶπε, νὰ ὑποφέρῃς πάντοτε τὴν αἰσχύνην ταύτην;

— Μὴ μ' ὁμιλῇς περὶ τούτου, ἂν δὲν θέλῃς νὰ καθίσῃς τὴν αἰσχύνην ταύτην σκληροτέραν ἀκόμη.

— Δὲν θέλω τοῦτο θέλω νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς Γαλλίαν. Σ' εἶπον πάντοτε ὅτι θὰ ἐπέλθῃ καταστροφή. Σοὶ λέγω τώρα, αἰσθάνομαι ὅτι δὲν θ' ἀργήσῃ. Ἐνόησον ὅτι ὑπάρχουν ἄσυνόμοι, καὶ ὅτι αὐτοὶ θὰ θελήσωσι μίαν ἡμέραν νὰ μάθωσι πῶς ὁ κύρ Δρισκόλλ πωλεῖ τὰς πραγματείας του τόσον εὐθηνά. Τότε τί θὰ συμβῇ; . .

— Ματτία, σὲ παρακαλῶ. . .

— Ἀφ' οὗ δὲν θέλεις νὰ βλέπῃς, πρέπει νὰ βλέπω ἐγὼ διὰ σέ. Θὰ συμβῇ ὅτι θὰ μᾶς φυλακίσωσιν ὅλους, καὶ σέ, καὶ ἐμὲ, οἷτινες οὐδὲν ἐπράξαμεν. Πῶς ν' ἀποδείξωμεν ὅτι οὐδὲν ἐπράξαμεν; Ποῖαν νὰ προτείνωμεν ὑπεράσπισιν; Δὲν τρώγομεν τὸν ἄρτον, ὅστις ἀγοράζεται διὰ τῆς τιμῆς τούτων τῶν πραγματειῶν;

Αὐτὴ ἡ σκέψις ποτὲ δὲν μ' εἶχεν ἐπέλθῃ. Τότε δὲ μὲ προσέβλεπεν ὡς πληγὴ σιδηρᾶς σφύρας κατὰ κεφαλῆς.

— Ἀλλ' ἡμεῖς κερδίζομεν τὸν ἄρτον μας, εἶπον ὡς ὑπεράσπισιν οὐχὶ κατὰ τοῦ Ματτίας, ἀλλὰ κατὰ τῆς ἰδέας ταύτης.

— Ἀληθές, εἶπεν ὁ Ματτίας, ἀλλ' ἐπίσης ἀληθές ὅτι ζῶμεν ἐν συντροφίᾳ μετ' ἀνθρώπων οἷτινες δὲν κερδίζουσι τὸν ἐδικὸν των. Τοῦτο θὰ ἰδῇ ἡ ἀστυνομία, καὶ μόνον τοῦτο. Θὰ καταδικασθῶμεν καὶ ἡμεῖς ὡς κ' ἐκεῖνοι. Βεθέως θὰ μὲ λυπήσῃ νὰ καταδικασθῶ ὡς κλέπτης, ἀλλ' ἔτι πολὺ περισσότερον, σὺ νὰ καταδικασθῇς. Ἐγὼ εἶμαι ἐλκεῖνον πτωχόπαιδον, καὶ τοῦτο θὰ εἶμαι πάντοτε. Ἀλλ' ὅταν σὺ θὰ εὕρῃς τὴν οἰκογένειάν σου, τὴν ἀληθῆ σου οἰκογένειαν, ποῖα θλίψις δι' αὐτὴν, ποῖον αἶσχος διὰ σέ, ἂν κατεδικάσθῃς! Ἐπειτα, ἐντὸς τῆς φυλακῆς, πῶς νὰ ζητήσωμεν τὴν οἰκογένειάν σου καὶ πῶς νὰ τὴν εὐρωμεν; Ἐκ τῆς φυλακῆς πῶς θὰ δυνήθωμεν νὰ εἰδοποιήσωμεν τὴν κυρίαν Μίλλιγαν τί ὁ Τζαίμς Μίλλιγαν μηχανάται κατὰ τοῦ υἱοῦ της; Ἀς φύγωμεν ἐν ὅσῳ εἶναι καιρὸς ἀκόμη.

— Φύγε σύ.

— Λέγεις πάντοτε τὴν ἰδίαν ἀνοησίαν. Θὰ φύγωμεν ὁμοῦ, ἢ ὁμοῦ θὰ συλληφθῶμεν. Καὶ ὅταν τοῦτο γίνῃ, — καὶ δὲν θ' ἀργήσῃ, — θὰ ἔχῃς τὴν εὐθύνην ὅτι μὲ συμπαρέστρες κατόπιν σου, καὶ θὰ ἰδῇς ἂν θὰ σ' εἶναι ἐλαφρά. Ἄν ἔμενες πλησίον αὐτῶν διότι τοῖς εἶσαι χρήσιμος, θὰ ἐνόουν ἀκόμη τὴν ἐπιμονήν σου· θὰ ἦτον πολὺ ὠρεία· ἀλλὰ δὲν τοῖς εἶσαι διόλου ἀναπόφευκτος. Ἐξὼν χωρὶς σοῦ. Θὰ ἐξακολουθῶσι νὰ ζῶσι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς χωρὶς σοῦ. Ἀς ἀναχωρήσωμεν.

— Λοιπὸν, ἄφες με ὀλίγας ἡμέρας νὰ σκεφθῶ ἀκόμη, καὶ βλέπομεν.

— Μὴ ἀργῇς. Ὁ δρόκος ἐμύριζε τὸ ἀνθρώπινον κρέας· ἐγὼ μυρίζω τὸν κίνδυνον.

Ποτὲ οἱ λόγοι, οἱ συλλογισμοί, αἱ παρακλήσεις τοῦ Ματτίας τόσον βαθέως δὲν μὲ εἶχον ταράξει, καὶ εἰς τὴν ἐνθύμησίν των ἔλεγον ὅτι ἀνανδρεία ἦτον ἐκ μέρους μου νὰ μένω ἀναποφάσιτος, καὶ ὅτι τέλος ἔπρεπε ν' ἀποφασίσω τί θέλω.

Ἐπράξαν δ' αἱ περιστάσεις ὅ,τι δὲν ἐτόλμων ἐγὼ νὰ πράξω.

Πρὸ πολλῶν ἐβδομάδων ἤδη εἶχομεν ἀφήσει τὸ Λονδίνον, καὶ ἐφθάσαμεν εἰς πόλιν, ἥς πλησίον ἔμελλε νὰ τελεσθῇ ἱπποδρόμιον. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸ ἱπποδρόμιον δὲν εἶναι, ὡς ἀλλαχοῦ, ἀπλὴ διασκέδασις τῶν πλουσίων, ἐρχομένων νὰ ἰδῶσι τρεῖς ἢ τέσσαρας ἵππους διαγωνιζομένους, νὰ δειχθῶσιν οἱ ἴδιοι καὶ νὰ διακινδυνεύσωσι τινα φλωρία. Ἐκεῖ εἶναι δημόδης ἐορτὴ διὰ τὸν λαόν, καὶ τὸ μόνον θέαμα ἐκεῖ δὲν εἶναι τὸ τῶν ἵππων, ἀλλ' εἰς τὸ πεδίον τὸ ἐκλεγόμενον διὰ τὴν ἱπποδρομίαν ἐρχονται πρὸ πολλῶν ἡμερῶν σχοινοδόται, Ἀθίγγανοι, πλανώμενοι πραγματευταί, καὶ γίνονται ἐκεῖ πανήγυρις. Εἰς αὐτὴν ἐσπεύσαμεν νὰ καταλάβωμεν τὴν θέσιν μας καὶ ἡμεῖς, ὡς μουσικοὶ, καὶ ἡ οἰκογένειά Δρισκόλλ, ὡς πραγματευταί.

Ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ ἱπποδρόμιον, ὁ πατήρ μου ἀποκατέστη ἐντὸς τῆς πόλεως, νομίζων βεβήτως τοῦτο ἐπικερδέστερον.

Φθάσαντες ἐνωρίς, καὶ μὴ ἔχοντες ν' ἀσχοληθῶμεν περὶ τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐμπορευμάτων, ὁ Ματτίας καὶ ἐγὼ ἐπήγαμεν νὰ ἰδῶμεν τὸ πεδίον τοῦ ἱπποδρομίου, κείμενον εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως, εἰς ἀκαλλιέργητον ἐκτασιν. Πολύριθμοι σκηναὶ ἦσαν ἐκεῖ ἰδρυμένοι, καὶ μακρόθεν ἐφαίνοντο ποῦ καὶ ποῦ στήλαί τινες καπνοῦ, δεικνύουσας τὴν θέσιν καὶ τὰ ὅρια τοῦ ἱπποδρομίου. Διὰ κοίτης ὁδοῦ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ συνήθως ἐρημον καὶ γυμνὸν χωρίον ἐκεῖνο, ἀλλ' ὅπου τὸ ἐσπέρας ἐκεῖνο εἶδομεν πλεῖστα ξύλινα παραπήγματα, περιέχοντα καπηλεῖα, ὡς καὶ ξενοδοχεῖα· προσέτι εἶδομεν ξυλινὰς κατοικίας, σκηναί, ἄμαξας, καὶ πυράς περιεστοιχισμένας ὑπὸ πλήθους ἀνθρώπων φερόντων ῥάκη ζωγραφικά.

Διερχόμενοι ἐμπρὸς μίξ τῶν πυρῶν τούτων, ἐφ' ἧς ἐκρέματο λέβης, ἀνεγνωρίσαμεν τὸν φίλον ἡμῶν Βόβ, ὅστις ἐφάνη λίαν περιχαρὴς ὅτι μᾶς εἶδεν. Ἐκεῖ εἶχεν ἔλθει μετὰ δύο συντρόφων του, νὰ δώσῃ παραστάσεις γυμναστικᾶς ῥώμης καὶ ἐπιτηδεϊότητος· ἀλλ' οἱ μουσικοὶ, οἱ τὴν συμπράξιν αὐτῶν ὑποσχθέντες, εἶχον παραβῇ τὴν λόγον τῶν, ὥστε ἡ ἐπαύριον ἡμέρα, ἀντὶ νὰ τοῖς εἶναι προσδοκώμενος, ὡς ἡλπίζον, θὰ τοῖς ἦτον ἐξ ἐναντίας λίαν ἐπιζήμιος. Ἄν ἠθέλωμεν, ἐδυνάμεθα νὰ τοῖς γίνωμεν χρησιμώτατοι ἀντικαθιστάντες ἐκείνους τοὺς μουσικοὺς. Αἱ εἰσπράξεις θὰ διενέμοντο μεταξὺ ἡμῶν τῶν πέντε. Μέρος μάλιστα θὰ ἐδίδοτο καὶ διὰ τὸν Κάπην.

Ἐκ βλέμματος ὁ ἔβριψα πρὸς ἐμὲ ὁ Ματτίας,

ἐνόησα ὅτι θὰ ἡγαρίσθουν τὸν σύντροφόν μου ἂν ἐδεχόμην τὴν πρότασιν τοῦ Βόβ. Ἐπειδὴ δὲ ἤμεθα ἐλεύθεροι νὰ πράττωμεν ὅπως θέλωμεν, ἀρκεῖ νὰ φέρωμεν καλὰς εἰσπράξεις, τὴν ἐδέχθην.

Συνεφωνήθη λοιπὸν ὅτι τὴν ἐπαύριον θὰ ἡρχόμην νὰ τεθῶμεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Βόβ καὶ τῶν δύο του φίλων.

Ἄλλ' ὅταν ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἶπον τὴν πρότασιν ἡμῶν εἰς τὸν πατέρα μου, δυσκολία παρουσιάσθη.

— Αὐριον, εἶπεν ὁ πατήρ, ὁ Κάπης μᾶς χρειάζεται. Δὲν ἡμπορεῖτε νὰ τὸν πάρετε.

Αἱ λέξεις αὗται πολὺ μ' ἐτάραξαν. Ἦθελον νὰ μεταχειρισθῶν τὸν Κάπην πρὸς ἄτοπὸν τινα ἐπιχείρησιν; Ἄλλ' ὁ πατήρ μου διεσκέδασεν ἀμέσως τοὺς φόβους μου.

— Ὁ Κάπης, εἶπεν, ἔχει λεπτήν τὴν ἀκοήν, τ' ἀκούει ὅλα καὶ εἶναι φύλαξ καλός. Θὰ μᾶς χρησιμεύσῃ διὰ τὰς ἀμάξας, διότι ἐν μέσῳ τῆς μεγάλης αὐτῆς τύρβης, δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ μᾶς κλέψωσι. Θὰ ὑπάγῃτε λοιπὸν μόνοι νὰ παίξῃτε μετὰ τοῦ Βόβ, καὶ ἂν νυκτωθῇτε, ὡς πιθανόν, θὰ ἐλθῇτε νὰ μᾶς εὑρεθῇτε εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Δρυός, διότι σκοπὸν ἔχω ν' ἀναχωρήσω ἐντεῦθεν ἄμα ἐπέλθῃ ἡ νύξ.

Τὸ ξενοδοχεῖον τοῦτο τῆς Μεγάλης Δρυός, ὅπου εἴχομεν καταλύσει τὴν παρελθούσαν νύκτα, ἔκειτο μίαν ὥραν μακρὰν, εἰς τὴν ἐσπέρην, εἰς μέρος ἔρημον καὶ δυσώιον. Οἱ δὲ ξενοδόχοι ἦσαν ζεῦγος, οὗ τὸ ἐξωτερικὸν δὲν ἦτον φύσεως ὥστε νὰ ἐμπνέῃ ἐμπιστοσύνην. Νὰ εὑρωμεν τὸ ξενοδοχεῖον τοῦτο τὴν νύκτα ἦτον ἐκκολάττον, διότι ἡ ὁδὸς ἦτον εὐθεῖα, καὶ τὸ μόνον δυσάρεστον αὐτῆς δι' ἡμᾶς ἦτον τὸ μῆκος τῆς μεθ' ἡμέραν ἐπίπονον.

Ἀλλὰ τὴν ἔνστασιν ταύτην δὲν ἐδυνάμην νὰ προτείνω εἰς τὸν πατέρα μου, ὅστις δὲν ἐδέχετο ἀντιρρήσεις. Ὅταν διέταττεν, ἔπρεπε νὰ ὑπακούω, ἄνευ ἀπαντήσεως.

Τὴν ἐπαύριον λοιπὸν, ἀφ' οὗ ἔφερα τὸν Κάπην ὀλίγον εἰς τὸν περίπατον, καὶ τῷ ἔδωκα νὰ φάγῃ καὶ νὰ πῇ, ἵνα εἶμαι βέβαιος ὅτι οὐδὲν θέλει τῷ λείπει, τὸν ἔδεσα ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἄξονα τῆς ἀμάξης ἣν ὤφειλε νὰ φυλάξῃ, καὶ ἀπήλθομεν εἰς τὸ ἵπποδρόμιον, ὁ Ματτίας καὶ ἐγώ.

Ἀμα δὲ φθάσαντες, ἡρχίσμεν νὰ παίζωμεν, καὶ τοῦτο οὕτως ἐξηκολούθησεν ἄνευ διαλείψεως μέχρι τῆς ἐσπέρας. Τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων μου μ' ἐπόνουν ὡς ἂν χιλιάδες ἀκανθῶν τὰ εἶχον τρυπήσει, καὶ ὁ Ματτίας τόσον εἶχε φυσήσει εἰς τὸ ὄργανόν του, ὥστε δὲν ἐδύνατο ν' ἀναπνεύσῃ. Ἐπρεπε ὅμως νὰ ἐξακολουθήσωμεν παίζοντες, διότι ὁ Βόβ καὶ οἱ σύντροφοί του δὲν ἀπηύδων ἐξακολουθοῦντες τὰ γυμνάσματά των. Δὲν ἔπρεπε λοιπὸν οὐδ' ἡμεῖς ν' ἀπαυθώμεν. Τὸ ἐσπέρας ἐνόμισα ὅτι θ' ἀναπαυθώμεν ἄλλ' ἐξελθόντες τῆς σκηνῆς ἡμῶν, μετέβημεν εἰς μέγα καπηλεῖον ξύ-

λινον, καὶ ἐκεῖ ἡρχίσαν πάλιν μουσικὴ καὶ γυμνάσματα. Οὕτως ἐξηκολούθησαμεν ἕως τὸ μεσονύκτιον. Θόρυβόν τινα ἀπετέλουν ἀκόμη διὰ τῆς ἄρπας μου, ἀλλὰ δὲν ἤξευρον σχεδὸν πλέον τί ἐπαίζον, καὶ τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ ὡς πρὸς τὸν Ματτίαν. Εἰκοσάκις ὁ Βόβ ἀνήγγειλεν ὅτι ἦτον ἡ τελευταία παράστασις, καὶ εἰκοσάκις ἡρχίσμεν πάλιν ἄλλην.

Ἡμεῖς ἤμεθα ἀπηυδνημένοι, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον οἱ σύντροφοι ἡμῶν, οἵτινες ἐξώδευσαν πολὺ περισσοτέρας δυνάμεις. Διὰ τοῦτο περὶ τὰ τέλη πολλὰ τῶν γυμνασμάτων αὐτῶν ἀπέτυχον. Μεγάλη δὲ δοκὸς, ἥτις ἐχρησίμευσεν εἰς τὰ γυμνάσματα ταῦτα, ἔπρεπε εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ποδὸς τοῦ Ματτίας, καὶ τόσον ἡσθάνθη πόνον αὐτός, ὥστε ἐξερώνησε. Ἐνόμισα ὅτι τῷ ἐθράχυσθη ὁ ποὺς του, καὶ ὁ Βόβ καὶ ἐγὼ ἐβρίθθημεν πρὸς αὐτόν. Εὐτυχῶς ἡ πληγὴ δὲν ἦτον τόσον σπουδαία ἢ σὰρξ εἶχε κτυπήσει καὶ σχισθῇ, ἀλλὰ τὰ ὁστά ἦσαν ἀνέπαφα. Νὰ περιπατήσῃ ὅμως δὲν ἐδύνατο ὁ Ματτίας.

Τί νὰ κάμωμεν;

Ἀπεφασίσθη νὰ μείνῃ καὶ νὰ κοιμηθῇ πλησίον τοῦ Βόβ, ἐγὼ δὲ νὰ ὑπάγω μόνος εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Δρυός. Ἐπρεπε νὰ μάθω ποῦ ἡ οἰκογένεια Δρισκόλλ διηυθύνετο τὴν ἐπαύριον.

— Μὴ ὑπάγῃς, μοὶ ἐπανελάμβανεν ὁ Ματτίας. Αὐριον ἀναχωροῦμεν ὁμοῦ.

— Καὶ ἂν δὲν εὑρωμεν κανένα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Δρυός;

— Τόσον τὸ καλῆτερον ὅα εἴμεθα ἐλεύθεροι.

— Ἄν θ' ἀφήσω τὴν οἰκογένειαν Δρισκόλλ, οὕτω δὲν θὰ τὴν ἀφήσω. Ἐπειτα νομίζεις ὅτι δὲν θὰ μᾶς εὑρουν ταχέως; Ποῦ θὰ ὑπάγῃς ἔχων τὸν πόδα εἰς τοιαύτην κατὰστασιν;

— Λοιπὸν θ' ἀναχωρήσωμεν αὐριον, ἂν θέλῃς, αὐριον ἄλλ' ἀπόψε μὴ ἀναχωρήσῃς. Φοβοῦμαι.

— Τί;

— Δὲν ἠξέυρω. Φοβοῦμαι διὰ σέ.

— Ἄρες με νὰ ὑπάγω. Ὑπόσχομαι νὰ ἐπιστρέψω αὐριον.

— Ἄλλ' ἂν σ' ἐμποδίσουν;

— Διὰ νὰ μὴ ἡμποροῦν νὰ μ' ἐμποδίσουν, σ' ἀφήνω τὴν ἄρπαν μου. Θὰ πρέπῃ νὰ ἔλθω νὰ τὴν λάβω.

Καὶ, ἂν κ' ἐφοβεῖτο ὁ Ματτίας, ἐκίνησα, ἐγὼ ποσὸς μὴ φοβοῦμενος.

Ποῖον; τί νὰ φοβηθῶ; Τί νὰ ζητήσουν ἀπὸ παιδίον θεόπτωχον ὡς ἐμέ;

Καὶ φόβου μὲν οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἔχον ἡσθάνομην εἰς τὴν καρδίαν μου συγκινήσεως ὅμως δὲν ἦμην ἀπηλλαγμένος. Πρώτη ἦτον αὕτη ἡ φορὰ καθ' ἣν ἤμην ἐντελὴς μόνος, χωρὶς τοῦ Κάπην, χωρὶς τοῦ Ματτίας, καὶ ἡ μόνωσις αὕτη μ' ἐπίεζε, ἐν ᾧ καὶ αἱ μυστηριώδεις φωναὶ τῆς νυκτὸς μ' ἀνησύχουν. Καὶ αὕτη ἡ σελήνη, ἥς ἡ ὠχρὰ ὄψις μ' ἐθεώρει, καὶ αὕτη ἀνιχνεύει ἐμὸν ἐπενήργει.

Καίτοι κεκμηκῶς, περιεπάτουν ταχέως, καὶ

τέλος ἐφθασα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Δρυός. Τὰς ἀμάξας ἡμῶν ὅμως μάτην τὰς ἐζήτησα ἦσαν ἐκεῖ δύο ἢ τρία ἐλεεινὰ ἀμάξια, ἐχόντα θόλον ψιθινόν, ἐν μέγα παράπηγμα ξύλινον, καὶ δύο κλεισταὶ ἀμάξαι, ἐξ ὧν ἐξήλθον κραυγαὶ ἀγρίων ζώων ὅταν ἐπλησίασα· ἀλλὰ τὰς ὡραίας λαμπροχρωματίστους ἀμάξας τῆς οἰκογενείας Δρισκόλλ οὐδαμοῦ τὰς εἶδον.

Στρεφόμενος περὶ τὸ ξενοδοχεῖον, εἶδον φῶς διὰ τῶν ὑαλίων ἐνὸς παραθύρου. Ἐννοήσας ἐπομένως ὅτι ὅλοι δὲν ἐκοιμῶντο, ἔκρουσα τὴν θύραν. Τότε ὁ κακοπρόσωπος ἐκεῖνος ξενοδόχος, δὲν εἶχον παρατηρήσει τὴν προτεραίαν, ἦλθεν ὁ ἴδιος καὶ μ' ἤνοιξε, καὶ μ' ἐπλησίασεν εἰς μέσον τὸ πρόσωπον τὸ φῶς τοῦ φαναρίου του. Εἶδον δὲ ὅτι μ' ἀνεγνώριζεν· ἀλλ' ἀντὶ νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ εἰσέλθω, ἔθεσε τὸ φανάριόν του ὀπίσω του, ἐκύτταξε πέραξ του, καὶ ἡκρασθή ἐπὶ τινὰς στιγμὰς.

— Αἱ ἀμαξαὶ σας ἀνεχώρησαν, εἶπεν. Ὁ πατήρ σου παρήγγειλε νὰ τὸν φθάσῃς εἰς Λουὶς χωρὶς νὰ χρονοτριβήσῃς, καὶ περιπατῶν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς. Καλὴν νύκτα.

Καὶ μοὶ ἔκλεισε τὴν θύραν χωρὶς ἄλλο νὰ μ' εἰπῇ.

Ἀφ' οὗτο ἤμην ἐν Ἀγγλίᾳ εἶχον μάθει ἱκανὰ ἀγγλικά ὥστε νὰ ἐννοήσω τὴν σύντομον αὐτὴν φράσιν. Ἄλλ' ὑπῆρχε μία λέξις, καὶ ἡ σπουδαιότερα πασῶν, ἄνευ σημασίας δι' ἐμέ. Λουὶς εἶχεν εἰπεῖ ὁ ξενοδόχος. Ποῦ ἦτον ὁ τόπος οὗτος; Δὲν εἶχον τὴν ἐλαχίστην ιδέαν, διότι δὲν ἤξευρον τότε ὅτι Λουὶς εἶναι ἡ ἀγγλικὴ προφορὰ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως Lewes, ὃ εἶχον ἰδεῖ ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἤξευρον ποῦ ἦτον ἡ πόλις αὕτη, δὲν ἐδυνάμην νὰ ὑπάγω ἀμέσως εἰς αὐτήν, ἐγκαταλείπων τὸν Ματτίαν. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸ ἵπποδρόμιον, ὅσον καὶ ἂν ἤμην ἀπηυδνημένος.

Ἐκίνησα λοιπὸν πάλιν, καὶ μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἐβρίθην εἰς ὀλίγον ἄχυρον πλησίον τοῦ Ματτίας, ἐντὸς τῆς ἀμάξης τοῦ Βόβ, εἰς ὀλίγας λέξεις τῷ διηγήθην τί μοὶ συνέβη, καὶ ἔπειτα ἀπεκοιμήθην, ἡμιθανὴς ἐκ καμιάτου.

Ὀλίγαι δ' ὥραι ὕπνου μοὶ ἀπέδωκαν τὰς δυνάμεις μου, καὶ τὸ πρῶτ' ἐξύπνησα ἔτοιμος ν' ἀναχωρήσω διὰ Λέβες ἢ Λουὶς, ἂν ὅμως ὁ Ματτίας, ὅστις εἰσέτι ἐκοιμάτο, ἦτον εἰς κατὰστασιν νὰ συνοδοιπορήσῃ.

Ἐξελθὼν τῆς ἀμάξης, ἐπορεύομην πρὸς τὸν φίλον ἡμῶν Βόβ, ὅστις ἐγερθεὶς πρὸ ἡμῶν, ἡσχολεῖτο εἰς τὸ ν' ἀνάψῃ τὴν φωτίαν του. Τὸν ἔβλεπον δὲ, τετραποδητὴ κύπτοντα, καὶ φουσῶντα δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῶν πνευμόνων του ὑπὸ τὸν λῆθητά του, ὅταν μοὶ ἐφάνη ὅτι ἀνεγνώρισα τὸν Κάπην, ἀγόμενον διὰ σχοινίου ὑπ' ἀστυνομοφύλακος.

Ὑπ' ἐκπλήξεως ἔμεινα ἀκίνητος, μὴ ἐννοῶν τί

τοῦτο δηλοῖ. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κάπης μὲ εἶχεν ἀναγνώρισει, καὶ δι' ἰσχυροῦ πηδήματος διαφυγὼν τὰς χεῖρας τοῦ ἀστυνομοφύλακος, ἐβρίθην πρὸς ἐμέ, καὶ ἐτινάχθη εἰς τὰς ἀγκάλας μου.

Τότε μ' ἐπλησίασεν ὁ ἀστυνομοφύλαξ.

— Τὸ σκυλίον αὐτὸ εἶν' ἐδικόν σου. Δὲν εἶναι; μ' ἠρώτησε.

— Μάλιστα.

— Τότε λοιπὸν σὲ φυλακίζω.

Καὶ ἡ χεὶρ του κατέβη ἐπὶ τοῦ βραχίονός μου, καὶ τὸν ἐσφίξεν ἰσχυρῶς.

Οἱ λόγοι καὶ τὸ σχῆμα τοῦ ἀστυνομοφύλακος δὲν διέφυγον τὸν Βόβ, ὅστις εἶχεν ἐγείρει τὴν κεφαλὴν. Προσελθὼν λοιπὸν,

— Διατί συλλαμβάνεις αὐτὸ τὸ παιδίον; ἠρώτησε.

— Εἶναι ἀδελφός σου;

— Ὁχι. Φίλος μου.

— Αὐτὴν τὴν νύκτα εἰς ἄνθρωπος μεθ' ἐνὸς παιδίου εἰσεχώρησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Γεωργίου δι' ὑψηλοῦ παραθύρου καὶ διὰ κλίμακος. Εἶχον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ σκυλίον διὰ νὰ τοὺς εἰδοποιήσῃ ἂν ἤρχετο τις νὰ τοὺς ἐνοχλήσῃ. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Εἰς τὸν θόρυβον τῆς φυγῆς τῶν ὅμως δὲν ἐπρόφθασαν νὰ συμπαράλάβωσι τὸ σκυλίον τῶν διὰ τοῦ παραθύρου, καὶ τοῦτο δὲν ἡμπόρεσε νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ καὶ εὐρέθῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Διὰ τοῦ σκυλίου ἤμην βέβαιος νὰ εὑρῶ τοὺς κλέπτας, καὶ ἔχω τὸν ἕνα. Ποῦ εἶναι τώρα ὁ πατήρ; Δὲν ἠξέυρω ἂν ἡ ἐρώτησις αὕτη ἀπηυθύνετο εἰς τὸν Βόβ ἢ εἰς ἐμέ, ἀλλὰ δὲν ἀπερίθην ἐγὼ ἤμην ὡς νενεκρωμένος.

Καὶ ὅμως ἐνόουν τί συνέβη. Τὸ κατενόουν χωρὶς νὰ θέλω. Δὲν μ' ἐξητήθη ὁ Κάπης διὰ νὰ φυλάξῃ τὰς ἀμάξας, ἀλλὰ διότι εἶχε λεπτήν τὴν ἀκοήν, καὶ ἐδύνατο νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς κλέπτοντας ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας. Οὕτε δὲ διὰ μόνην τὴν εὐχαρίστησιν τῆς διανυκτερεύσεως εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Δρυός εἶχον ἀναχωρήσει αἱ ἀμαξαὶ ἀφ' ἐσπέρας. Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον δὲ τοῦτο δὲν ἔμειναν, διότι ἡ κλοπὴ εἶχεν ἀνακαλυφθῇ, καὶ ἡ φυγὴ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ταχίστη.

Ἄλλ' ὅχι περὶ τῶν ἐνόων, ἔπρεπε νὰ σκεφθῶ περὶ ἐμοῦ αὐτοῦ. Οἱ δὲ ἤποτε καὶ ἂν ἦσαν, ἐδυνάμην νὰ ὑπερασπισθῶ ἐαυτόν, καὶ χωρὶς νὰ κατηγορήσω τινὰ, ν' ἀποδείξω τὴν ἀθωότητά μου, ἐκθέτων τὴν χρῆσιν τοῦ καιροῦ μου δι' ὅλης τῆς νυκτὸς.

Ἐν ᾧ δ' οὕτω διελογιζόμην, ὁ Ματτίας, ὅστις εἶχον ἀκούσει τὸν ἀστυνομοφύλακα ἢ τὸν διεγερθέντα θόρυβον, ἐξῆλθε τῆς ἀμάξης, καὶ χολαίων ἔσπευσε πρὸς ἐμέ.

— Ἐξήγησόν τῷ ὅτι δὲν εἶμαι ἐνοχος, εἶπον τῷ Βόβ, ἀφ' οὗ ἤμην μεθ' ὑμῶν μέχρι τῆς μῆρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἔπειτα ἐπῆγα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Δρυός, ὅπου ὤμιλησα μετὰ τοῦ ξενοδόχου, καὶ ἀμέσως ἐπέστρεψα ἐδῶ.

Ὁ Βόβ μετέφρασε τοὺς λόγους μου εἰς τὸν φύλακα· ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐφάνη πεισθεὶς ὡς ἤλπίζον· ἐξ ἐναντίας.

— Περὶ τὴν μίαν καὶ τέταρτον, εἶπεν, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Τὸ παιδίον τοῦτο ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν εἰς τὴν μίαν, ἢ λεπτά τινα πρὸ τῆς μιᾶς, ὡς λέγει· ἐπομένως εἰς τὴν μίαν καὶ τέταρτον ἐδύνατο νὰ εἶναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τῶν κλεπτῶν.

— Δὲν ἀρκεῖ ἐν τέταρτον ἀπ' ἐδῶ ὡς τὴν πόλιν, εἶπεν ὁ Βόβ.

— "Ω! εἰς τὸ τρέξιμον, ἀπήντησεν ὁ φύλαξ. Καὶ ἔπειτα τί ἀποδεικνύει ὅτι ἀνεχώρησεν εἰς τὴν μίαν;

— Ἐγώ. Τὸ ὁμνύω, εἶπεν ὁ Βόβ.

— "Ω! σὺ! εἶπεν ὁ ἀστυνόμος. Νὰ ἰδῶμεν τί ἀξίζει καὶ ἡ ἐδική σου μαρτυρία.

Ὁ Βόβ ἐθύμωσε.

— Πρόσεξε. Εἶμαι πολίτης Ἀγγλος, εἶπε μετ' ἀξιοπροσέπειας.

Ἄλλ' ὁ ἀστυνόμος ὕψωσε τοὺς ὤμους.

— Ἄν μὲ περιθρήσῃς, εἶπεν ὁ Βόβ, θὰ γράψω εἰς τοὺς Καιροὺς (τὸν Τάϊμς, τὴν ἐφημερίδα).

— Ἐν τούτοις, ἐκήρυξεν ὁ ἀστυνομοφύλαξ, ἀπάγω τὸ παιδίον τοῦτο. Θὰ ἐξηγηθῇ ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ.

Ὁ Ματτίας ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας μου. Ἐνόμισα ὅτι ἦτον διὰ νὰ μὲ φιλήσῃ· ἀλλ' ὁ Ματτίας προέτατε πάντοτε τὸ πρακτικὸν μέρος τοῦ αἰσθηματικοῦ.

— Θάρρος, μ' εἶπε κρυφίως· δὲν θὰ σ' ἐγκαταλείψωμεν.

Καὶ τότε μόνον μ' ἐφίλησε.

— Κράτησον τὸν Κάπην, τῷ εἶπον γαλλιστί.

Ἄλλ' ὁ φύλαξ μ' ἐνόησεν.

— "Ὅχι, ὄχι, εἶπε. Τὸ σκυλίον μένει εἰς ἐμέ. Δι' αὐτοῦ εὖρον τοῦτον, θὰ εὖρω καὶ τοὺς ἄλλους.

Δεύτερος ἦτον οὗτος φυλακισμὸς μου· ἀλλ' ἡ αἰσχύνῃ ἦτις ἦδη μ' ἀπέπνιγεν ἦτον πολὺ μεγαλύτερα· διότι δὲν ἐπρόκειτο πλέον περὶ ἀνοήτου κατηγορίας ὡς διὰ τὴν ἀγγελίδα μας· καὶ ἂν ὡς ἀθῶος ἀπελυόμην, δὲν θὰ εἶχον τὴν ἡλικίαν νὰ ἰδῶ καταδικαζομένους, καὶ δικαίως καταδικαζομένους, ἐκείνους ὧν ὑπετιθέμην συνένοχος;

Ἐκ τῆς χειρὸς κρατούμενος ὑπὸ τοῦ ἀστυνομοφύλακος, διήλθον μετὰ τῶν περιέργων, οἵτινες συνέβρεον νὰ μὲ ἰδοῦν· ἀλλ' αὐτοὶ δὲν μὲ κατεδίωξαν διὰ συριγμῶν καὶ δι' ἀπειλῶν, διότι οἱ πλεῖστοι τῶν ἐρχομένων νὰ μὲ ἰδῶσι δὲν ἦσαν χωρικοί, ἀλλ' ἄνθρωποι οἵτινες ὄλοι, ἢ σχεδὸν ὄλοι, ἔζων ἐν πολέμῳ κεκηρυγμένῳ μετὰ τῆς ἀστυνομίας, σχοινοβάται, κάπηλοι, Ἀθίγγανοι, Τράμπς, ὡς λέγουσιν οἱ Ἀγγλοι, δηλαδὴ τυχοδιώκται.

Ἡ φυλακὴ εἰς ἣν κατεκλείσθη δὲν ἦτον ψευδοφυλακὴ, ὡς ἡ πλήρης κορμύων ἐκείνη, ἀλλὰ φυλακὴ σπουδαία, ἔχουσα παράθυρον κλειστὸν δι' ἰσχυρῶν σιδηρῶν κινγκλίδων, ὧν ἡ θέα καὶ μόνον

κατέστρεφεν ἐν σπέρματι πᾶσαν ἰδέαν δραπέτευσεως. Τὰ δ' ἐπιπλά ἦσαν ξυλίνη ἔδρα καὶ κλίνη ὡς αἱ ναυτικαὶ, συνισταμένη ἐξ ἐνὸς ὑφάσματος κρεμαστοῦ.

Εἰς τὴν ἔδραν κατέπεσα, καὶ ἔμεινα ἐπὶ πολὺ καταβεβλημένος, ἀναλογιζόμενος τὴν ὀλιθερὰν θέσιν μου· ἀλλ' αἱ σκέψεις μου ἀκολουθίαν δὲν εἶχον, διότι μοι ἦτον ἀδύνατον νὰ συνάψω δῶμα ἰδέας, καὶ νὰ μεταβῶ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην.

Πόσον φοβερὸν τὸ παρόν! πόσον τὸ μέλλον φρικτόν!

«Θάρρος, μ' εἶπεν ὁ Ματτίας· δὲν θὰ σ' ἐγκαταλείψωμεν». Τί ἡδύνατο ἀκόμη καὶ ἀνὴρ ὡς τὸν Βόβ, ἂν καὶ αὐτὸς ἤθελε νὰ βοηθήσῃ τὸν Ματτίας;

«Ὅστις εἶναι ἐν φυλακῇ ὑπὸ μιᾶς ἰδέας κατέχεται, νὰ ἐξέλθῃ».

Πῶς ἡδύνατο ὁ Ματτίας καὶ ὁ Βόβ, μὴ ἐγκαταλείποντές με, καὶ πράττοντες ὅ,τι τὸ δυνατὸν ὑπὲρ ἐμοῦ, νὰ μὲ βοηθήσωσι νὰ ἐξέλθω τῆς φυλακῆς;

Ἐπῆγα πρὸς τὸ παράθυρον, τὸ ἡνοιχθὲν, καὶ ἔψαυσα τὰς σιδηρᾶς κινγκλίδας, αἵτινες διασταυρούμεναι τὸ ἔκλειον ἐξώθεν. Ἦσαν στερεώταται ἐντὸς τοῦ λίθου. Ἠρεύνησα τοὺς τοίχους· εἶχον ἐνὸς μέτρον πάχος. Τὸ ἔδαφος ἔστρωνον πλάκες λίθιναι. Ἡ θύρα ἐσωτερικῶς ἦτον κεκαλυμμένη ὑπὸ παχέος σιδηροφύλλου.

Ἐπιστρέψας εἰς τὸ παράθυρον, εἶδον ὅτι ἡνοίγεται εἰς μικρὰν αὐλὴν στενὴν καὶ μακρὰν, ἣν εἰς τὸ ἄκρον ἔκλειον ἰσχυρὸς τοίχος, τοῦλάχιστον τεσσάρων μέτρων ὕψους ἔχων.

Προφανέστατα οὐδεὶς ἐξέφευγεν ἐκ τῆς φυλακῆς ταύτης, οὐδ' ὑπ' ἀφωσιωμένων φίλων ἂν ἐβοηθεῖτο. Τί δύναται τῆς φιλίας ἡ ἀφοσίωσις κατὰ τῆς δυνάμεως τῶν πραγμάτων; Ἀφοσίωσις δὲν τρυπᾷ τοίχους.

Δι' ἐμὲ τὸ ζήτημα ἦτον ὅλον ἡδὴ πόσον καιρὸν θὰ ἔμενον εἰς τὴν φυλακὴν ταύτην πρὶν παρυσιασθῶ εἰς τὸν ἀνακριτὴν, ὅστις θ' ἀπεφάσιζε τὴν τύχην μου.

Θὰ δυνήθω νὰ τῷ ἀποδείξω τὴν ἀθωότητά μου, ἀφ' οὗ ὁ Κάπης εὐρέθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν;

Καὶ θὰ μ' εἶναι δυνατόν νὰ ὑπερασπίσω ἐμαυτόν, χωρὶς νὰ ἐπιρρίψω τὸ ἔγκλημα εἰς ἐκείνους; οὐδὲν ἤθελον, οὐδὲν ἐδύναμην νὰ κατηγορήσω;

Τοῦτο ἦτον τὸ πᾶν δι' ἐμὲ, καὶ εἰς τοῦτο καὶ μόνον ὁ Ματτίας καὶ ὁ φίλος τοῦ Βόβ ἐδύνατο νὰ μὲ βοηθήσωσιν. Αὐτοὶ συλλέγοντες μαρτυρίας, θ' ἀπεδείκνυσον ὅτι εἰς τὴν μίαν καὶ τέταρτον δὲν ἐδύναμην νὰ εἶμαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ἄν τοῦτο κατάρθουν, ἐσώζομην καὶ ἀπ' ἐναντίας τῆς βωβῆς μαρτυρίας ἣν ὁ δυστυχὴς Κάπης μου θὰ κατέθετε κατ' ἐμοῦ. Μοὶ ἐφάνιστο δὲ ὅτι δὲν ἦτον ἀδύνατον νὰ εὐρεθῶσιν αἱ μαρτυρίαι αὗται.

"Ω! ἂν ὁ Ματτίας δὲν εἶχε βεβλαμμένον τὸν πόδα, θὰ ἐζήτει ἐκείνος, θὰ ἠγωνίζετο! Ἀλλ' εἰς ἣν ἦτον κατὰστασιν, θὰ ἐδύνατο καὶ νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἀμάξης του; Καὶ ἂν δὲν ἐδύνατο, θὰ ἤθελε νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ ὁ Βόβ;

Αἱ ἐναγώνιοι αὗται σκέψεις μου καὶ ὄλαι αἱ ἄλλαι ὅσαι μ' ἐβασάνιζον, δὲν μοι ἐπέτρεψαν, ὅσον ἀπηυδημένος καὶ ἂν ἤμην ἀπὸ τῆς χθὲς, νὰ κλείσω οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τοὺς ὀφθαλμούς, οὐδὲ νὰ ἐγγίσω τὴν τροφὴν ἣν μ' ἔφεραν. Ἄν ὅμως ἀφῆκα τὰ τρόφιμα, ἐρρίφθη εἰς τὸ νερόν, διότι φλογερὰ διψᾷ μ' ἐβασάνιζε, καὶ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἀπὸ τετάρτου εἰς τέταρτον ἐπήγαινα εἰς τὴν ὑδρίαν, ἔπινον χανδὸν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ δροσισθῶ, οὐδὲ νὰ σθῆσω τὴν πικρὰν γεῦσιν ἣν εἶχον εἰς τὸ στόμα.

Ὅταν εἶδον τὸν δεσμοφύλακα εἰσελθόντα εἰς τὴν φυλακὴν μου, ἡσθάνονην εὐχαρίστησιν, καὶ σχεδὸν συνέλπιον ἐλπίδα, διότι ἀφ' οὗτο ἤμην κατὰκλειστος, εἰς θ' ἀπάντησιν δὲν εὕρισκον.

— Πότε θ' ἀνακριθῶ; πότε θὰ δυνήθω ν' ἀπολογηθῶ;

Εἶχον ἀκούσει διηγήσεις περὶ πεφυλακισμένων κρατουμένων μῆνας πολλοὺς ἀνευ δίκης, ἀνευ ἀνακρίσεως, ὅπερ δι' ἐμὲ ἦτον τὸ αὐτὸ, καὶ ἠγνόουν ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν παρήρχετο μία ἡμέρα ἢ τὸ πολὺ δύο μετὰ τῆς φυλακίσεως καὶ τῆς ἐμφανίσεως ἐνώπιον τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς.

Αὕτη λοιπὸν ἡ ἐρώτησις, εἰς ἣν ἐγὼ δὲν ἐδυνάμην ν' ἀποκριθῶ, ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἣν ἀπηύθυνα εἰς τὸν δεσμοφύλακα, ὅστις δὲν ἐφάνιστο κακὸς ἄνθρωπος, κ' εὐηρεστήθη νὰ μ' ἀπαντήσῃ ὅτι θὰ ἐκαλούμην βεβαίως νὰ ἐμφανισθῶ τὴν ἐπαύριον.

Ἄλλ' ἡ ἐρώτησίς μου τῷ ἐνέβαλε τὴν ἰδέαν νὰ μ' ἐρωτήσῃ καὶ αὐτός. Ἀφ' οὗ μοι ἀπεκρίθη ἐκείνος, δὲν ἦτον δίκαιον καὶ ἐγὼ νὰ τῷ ἀποκριθῶ;

— Πῶς λοιπὸν ἐμβόηκες εἰς τὴν ἐκκλησίαν; μ' ἠρώτησεν.

Εἰς τὰς λέξεις δὲ ταύτας ἐγὼ ἀπήντησα θερμῶς διαμαρτυρούμενος περὶ τῆς ἀθωότητός μου. Ἀλλ' ἐκείνος μ' ἐκύτταξεν ὑψὼν τοὺς ὤμους. Ἐπιμένοντος δ' ἐμοῦ εἰς τὰς διαβεβαιώσεις ὅτι δὲν εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐστράφη πρὸς τὴν θύραν, καὶ τότε ἀτενίσας με πάλιν·

— Τί διεφθαρμένα αὐτὰ τὰ βρωμόπαιδα τοῦ Λονδίνου! εἶπε μετὰ τῶν ὁδόντων του.

Καὶ οὕτως ἐξῆλθε.

Τοῦτο σκληρῶς μὲ ἠγγισεν. Ἄν καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν ἦτον δικαστὴς μου, ἤθελον νὰ μὲ θεωρήσῃ ἀθῶον. Ἐκ τῆς φωνῆς, ἐκ τοῦ βλέμματός μου, ἔπρεπε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἶμαι ἀθῶος.

Ἄν δὲν εἶχον πείσει αὐτόν, θὰ κατάρθουν νὰ πείσω τὸν δικαστήν; Εὐτυχῶς θὰ εἶχον τοὺς μαρτυρήσαντας ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ ἂν ἐμὲ δὲν ἤκουεν ὁ δικαστὴς, θὰ ἠναγκάζετο ν' ἀκούσῃ καὶ νὰ πιστεύσῃ τὰς μαρτυρίας, αἵτινες θὰ μὲ ἠρώουν.

Ἄλλ' ἔπρεπε νὰ ἔχω αὐτὰς τὰς μαρτυρίας. Θὰ τὰς εἶχον;

Μετὰ τῶν ἱστοριῶν τῶν φυλακῶν ἅς ποτε ἤκουσα, ὑπῆρχε μία διηγουμένη περὶ τῶν τρόπων οὓς μετεχειρίζοντο ἵνα συγκοινωνῶσι μετὰ τῶν πεφυλακισμένων. Ἐκρυπτον γραμμᾶτια εἰς τὸν ἔξωθεν στελλόμενον ἄρτον.

Ἵσως ὁ Ματτίας καὶ ὁ Βόβ μετεχειρίσθησαν τοῦτο τὸ τέχνασμα· καὶ ἀφ' οὗτο μοι ἐπῆλθεν αὐτὴ ἡ ἰδέα, ἔτριψα ὅλον μου τὸν ἄρτον εἰς ψύχουλα, ἀλλὰ τίποτε δὲν περιεῖχε. Μετὰ τὸν ἄρτον μ' εἶχον φέρι καὶ γεώμην· καὶ αὐτὰ τὰ κατέτριψα εἰς ἄλευρον· ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖ ὑπῆρχε τὸ ἐλάχιστον γραμμᾶτιον.

Βεβαίως ὁ Ματτίας καὶ ὁ Βόβ δὲν εἶχον τίποτε νὰ μ' εἰπῶσιν, ἢ, τὸ πιθανώτερον, δὲν ἐδύνατο νὰ μ' εἰπῶσι τίποτε.

Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ περιμένω τὴν ἐπαύριον, προσπαθῶν, εἰ δυνατόν, νὰ μὴ ἀπελπίζωμαι ἐντελῶς. Ἀλλὰ, δυστυχῶς, δυνατόν δὲν μοι ἦτον, καὶ ὅσον καὶ ἂν γηράσω, θὰ ἐνθυμῶμαι, ὡς ἂν ἦτον χθὲς, τὴν φοβερὰν ἐκείνην νύκτα. "Ω! τί ἀνόητος ἤμην νὰ μὴ πιστεύσω τοῦ Ματτίας τὰ προαισθητά καὶ τοὺς φόβους!

Τὴν ἐπαύριον τὸ πρωὶ εἰσῆλθεν ὁ δεσμοφύλαξ, φέρων ὑδρίαν καὶ λεκάνην, καὶ μ' εἶπε νὰ νιφθῶ, ἂν ἤθελον, διότι μετ' ὀλίγον θὰ ἐνεφανίζομην εἰς τὸν ἀνακριτὴν, προσθεὶς ὅτι εὐσχημον ἐξωτερικὸν ἦτον πολλάκις ὁ καλῆτερος τρόπος ὑπερασπίσεως τῶν κατηγορουμένων.

Ἀφ' οὗ δ' ἐκαθαρίσθη, ἠθέλησα νὰ καθήσω εἰς τὴν ἔδραν μου, ἀλλὰ μ' ἦτον ἀδύνατον νὰ μείνω εἰς μίαν θέσιν, καὶ ἤρχισα νὰ στρέφωμαι εἰς τὸν κοιτῶνά μου, ὡς τὰ θηρία στρέφονται εἰς τοὺς κλωβούς των.

Ἦθελον νὰ πρᾶσκαυάσω τὴν ὑπεράσπισιν καὶ τὰς ἀπαντήσεις μου, ἀλλ' ἤμην ἐκτὸς ἐμαυτοῦ, καὶ ἀντὶ νὰ συλλογίζωμαι τὴν παρούσαν ὥραν, ἐσυλλογίζομην παντοῖα ὅσα διερχόμενα διὰ τοῦ ἀπηυδημένου μου πνεύματος, ὡς αἱ σκιαί εἰς τὸν μαγικὸν λύχνον.

Ὁ δεσμοφύλαξ ἦλθε τέλος καὶ μ' εἶπε νὰ τὸν ἀκολουθήσω. Ἐβάδιζον πλησίον του, καὶ ἀφ' οὗ διήλθομεν διαφόρους διαδρόμους, εὐρέθημεν πλησίον μικρᾶς θύρας, ἣν ἠνέφε.

— Εἴσελθε, μοι εἶπε.

Θερμὸς ἀνὴρ μοι προσέβαλε τὸ πρόσωπον, καὶ ἤκουσα βόμβον συγκεχυμένον. Εἰσελθὼν δ' εὐρέθη εἰς κεχωρισμένην τινα ἔδραν, ἐντὸς τῆς αἰθούσης τοῦ δικαστηρίου.

Ἄν καὶ κατειχόμεν ὑπ' εἰδους ζάλης, καὶ ἡσθάνομην τὰς ἀρτηρίας τοῦ μετώπου μου παλλόμενας ὡς ἂν ἐμελλον νὰ διαρρᾶγῶσιν, οὐχ ἦττον περιέφερον βλέμμα περίξ μου, καὶ καθαρὸν παρέστη ἐμπρὸς μου τὸ ὄραμα ὅλων ὅσα μὲ περιεσείχιζον, τῆς αἰθούσης τοῦ ἀνακριτοῦ, καὶ τοῦ πληροῦντος αὐτὴν πλήθους.

Ἦτον ἱκανῶς μεγάλη ἡ αἴθουσα αὕτη, εἶχεν ὑψηλὴν ὀροφὴν καὶ μεγάλην παράθυρον· διηρείτο δὲ δίχα. Εἰς περιβολὸς περιεῖχε τοὺς δικαστὰς, ὁ ἄλλος τοὺς περιεόρους.

Ἐπὶ ὑψηλῆς ἐδρᾶς ἐκάθηντο οἱ δικαστῆς, κατωτέρω δὲ καὶ ἐμπρὸς αὐτοῦ τρεῖς ἄλλοι, οἵτινες, ὡς μετὰ ταῦτα ἐμαθόν, ἦσαν οἱ γραμματεῖς, ὁ ταμίας τῶν προστίμων καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς. Ἐμπρὸς δ' ἐμοῦ ὑπῆρχε τις φορὸν ποδῆρη μανδύαν καὶ φανάκην, ὁ δικηγόρος μου.

Πῶς εἶχον δικηγόρον; Πόθεν μοι ἤρχετο; Τίς μοι τὸν ἔδωκεν; ὁ Ματτίας ἢ ὁ Βόβ;

Καιρὸς δὲν ἦτον τότε νὰ ἐξετάσω τὰ ζητήματα ταῦτα. Εἶχον δικηγόρον· τοῦτο ἤρκει.

Εἰς ἄλλο διαμέρισμα τῆς αἰθούσης εἶδον τὸν Βόβ, τοὺς δύο συντρόφους του, τὸν ξενοδόχον τῆς Μεγάλης Δρυὸς, καὶ ἄλλους οὓς δὲν ἐγνώριζον· ἔπειτα εἰς ἄλλο ἀπέναντι αὐτοῦ ἀνεγνώρισαν τὸν ἀστυνομοφύλακα ὅστις μ' ἔλαβεν ὑπὸ κράτησιν· ἦσαν δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἄνθρωποι, καὶ ἐνόησα ὅτι τὰ διαμερίσματα ταῦτα ἦσαν τὰ τῶν μαρτύρων.

Ὁ περιβολὸς τοῦ ἀκροατηρίου ἦτον πλήρης. Εἰς ἐν ἐδῶλιον ἀνεκάλυψαν τὸν Ματτίαν. Οἱ δὲ φθαλμοί μας ἀπηντήθησαν, ἐφιλήθησαν, καὶ ἀμέσως ἠσθάνθημεν τὸ θάρρος μου ἀναγεννώμενον. Θὰ ἔχω ὑπερασπιστὰς· ἐγὼ μόνον ἔπρεπε νὰ μὴ ἐγκαταλείψω ἐμαυτὸν, καὶ νὰ προμαχίσω τῆς ἀθωότητός μου. Τὰ κατ' ἐμοῦ τοξευόμενα βλήματα δὲν μὲ κατέβαλλον.

Ὁ εἰσαγγελεὺς ἔλαβε τὸν λόγον, καὶ διὰ βραχείων, — ἐφαίνετο ὡς ἂν πολὺ ἐδιόχετο, — ἐξέθηκε τὴν ὑπόθεσιν, εἰπὼν ὅτι κλοπὴ συνέβη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου· οἱ κλέπται, εἰς ἀνὴρ καὶ ἐν παιδίον, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ κλίμακος καὶ διὰ ῥήξεως παραθύρου· εἶχον δὲ μεθ' ἐαυτῶν κυνάριον, ὃ εἶχον συμπαραλάβει ἵνα τοὺς φυλάττη καὶ τοὺς εἰδοποιῇ περὶ τοῦ κινδύνου ἐάν τις ἐπῆρχετο· ὅτι κατὰ τὴν μίαν καὶ τέταρτον μετὰ τὸ μεσονύκτιον εἰς διαβάτης, ὅς τις ἐξώρας ἐπέστρεφεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ἐξεπλάγη ἰδὼν τοιαύτην ὥραν φῶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ προσέεξε ἤκουσε μικροῦς τινες κρότους, δι' ὃ ἔσπευσε νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν κανδηλάπτην. Τότε αὐτὸς ἔφερε καὶ ἄλλους πολλοὺς, ἀλλὰ τὸ κυνάριον ἐγαύγισεν· ἀλλ' ἐν ᾧ οὗτοι ἤνοιγον τὴν θύραν, τρομάξαντες οἱ κλέπται, ἔφυγον διὰ τοῦ παραθύρου, ἐγκαταλείποντες τὸ κυνάριον, διότι δὲν ἐδυνήθη ν' ἀναβῇ τὴν κλίμακα. Ἀλλὰ τὸ κυνάριον τοῦτο ἔφερεν εἰς τὸ ἵπποδρόμιον ὁ ἀστυνομοφύλαξ Ζερὺς, οὗ ὑπεράνω παντὸς ἐπαίνου ἐστὶν ὁ ζήλος καὶ ἡ νοημοσύνη, καὶ αὐτὸ ἀνεγνώρισε τὸν κύριόν του, αὐτὸν τὸν εἰς τὴν ἐδρᾶν τῶν κατηγορουμένων ἤδη καθήμενον. Ὡς δὲ πρὸς τὸν ἄλλον κλέπτην, ἡ ἀστυνομία ἦτον ἐπὶ τὰ ἔχνη του.

Μετὰ τινὰς δ' ἄλλας παρατηρήσεις, κυρούσας τὴν ἀποδείξιν τῆς ἐνοχῆς μου, ὁ εἰσαγγελεὺς ἔ-

παυσεν ὁμιλῶν, καὶ φωνὴν τερπίζουσα ἔκραξε: «Σιωπὴ!»

Τότε ὁ δικαστὴς χωρὶς νὰ στραφῇ πρὸς ἐμὲ, καὶ ὡς ἂν ὁμιλεῖ κατ' ἐαυτὸν, μὲ ἠρώτησε τὸ ὄνομα, τὴν ἡλικίαν, τὸ ἐπάγγελμα μου.

Ἀπήντησα δ' ἀγγλιστὶ ὅτι ἐκαλοῦμην Φρανσὴς Δρισκόλλ, καὶ ὅτι κατώκουν εἰς τῶν γονέων μου εἰς τὸ Λονδίνον, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐυθεροῦ Λέοντος ἐν Βεθνάλ-Γρεῖν. Ἐπειτα δ' ἐζήτησα τὴν ἄδειαν νὰ ἐξακολουθήσω τὰς ἐξηγήσεις μου γαλλιστὶ, διότι εἶχον ἀνατραφῇ εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἤμην μόνον πρὸ ὀλίγων μηνῶν.

— Μὴ νομίζεις ὅτι θὰ μ' ἀπατήσης, μοι εἶπεν ἀυστηρῶς ὁ δικαστὴς. Ἡξέμω γαλλικὰ.

Διηγῆθην λοιπὸν γαλλιστὶ, καὶ ἀνέπτυξα ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ ἤμην εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν μίαν, ἀφ' οὗ εἰς τὴν μίαν ἤμην εἰς τὸ ἵπποδρόμιον, καὶ εἰς τὰς δύο καὶ ἡμίσειαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Δρυὸς.

— Καὶ ποῦ ἦσουν εἰς τὴν μίαν καὶ τέταρτον; ἠρώτησεν ὁ δικαστὴς.

— Καθ' ὁδόν.

— Πρέπει νὰ τὸ ἀποδείξῃς. Λέγεις ὅτι ἦσο καθ' ὁδὸν πρὸς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Δρυὸς, ἐν ᾧ ἡ κατηγορία βεβαίως ὅτι ἦσο ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας· ὅτι ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ ἵπποδρομίου εἰς τὴν μίαν παρὰ τινὰ λεπτὰ, ἦλθες καὶ ἤυρες τὸν συνένοχόν σου ὑπὸ τὸν τοῖχον τῆς ἐκκλησίας, ὅπου σὲ περιέμενεν ἔχων κλίμακα, καὶ ἀφ' οὗ ἀπέτυχεν ἡ κλοπὴ σας ἐπῆγες εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Δρυὸς.

Ἐπροσπάθησα ν' ἀποδείξω ὅτι ἦτον ἀδύνατον, ἀλλ' εἶδον ὅτι ὁ δικαστὴς δὲν ἐπέιθετο.

— Καὶ πῶς ἐξηγεῖς τὴν παρουσίαν τοῦ κυναρίου σου εἰς τὴν ἐκκλησίαν; μ' ἠρώτησε.

— Δὲν τὴν ἐξηγῶ, οὐδὲ τὴν ἐννοῶ. Τὸ κυνάριον μου δὲν ἦτον μετ' ἐμοῦ. Τὸ εἶχον δέσει τὸ πρῶτ' ὑπὸ μίαν τῶν ἀμαξῶν ἡμῶν.

Δὲν ἤθελον νὰ εἰπῶ περισσότερα, διότι δὲν ἤθελον νὰ δώσω ὅπλα κατὰ τοῦ πατρός μου. Ἐξέριψα ἐν βλέμμα πρὸς τὸν Ματτίαν, ὅστις μοι ἔνευσε νὰ ἐξακολουθήσω, ἀλλὰ δὲν ἐξηκολούθησα.

Τότε ἐκάλεσαν ἕνα μάρτυρα, ὅστις ὠρίσθη ἐπὶ τοῦ εὐαγγελίου νὰ εἰπῇ τὴν ἀλήθειαν ἄνευ μίσους καὶ ἄνευ πάθους.

Ὁ ἄνθρωπος χονδρὸς, κοντὸς, μεγαλοπρεπέστατος, ἂν καὶ εἶχε κατακόκκινον τὸ πρόσωπον καὶ τὴν μύτην κυανῇν, πρὶν ὀρκισθῇ ἐχαιρέτησε διὰ γονυκλισίας τὸ δικαστήριον, καὶ ἠγέρθη φουσκόνων. Οὗτος ἦτον ὁ κανδηλάπτης τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

Κατ' ἀρχὰς διηγῆθη διὰ μακρῶν πόσον συνεταράχθη καὶ ἐσκανδαλίσθη, ὅταν ἦλθον νὰ τὸν ἐξυπνήσωσιν αἰφνιδίως, καὶ νὰ τῷ εἰπῶσιν ὅτι κλέπται ἦσαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ πρώτη του ιδέα ἦτον ὅτι ἤθελον νὰ γελάσουν· ἔπειθ' ὁμῶς κἀνείς δὲν γελᾷ μ' ἀνθρώπους τοῦ χαρκατῆρος

του, ἐνόησεν ὅτι σπουδαῖόν τι συμβαίνει· τότε ἐνεδύθη μετὰ τόσης ταχύτητος, ὥστε ἔσπασαν δύο κομβία τοῦ ὑπενδύτου του. Τέλος ἔτρεξεν, ἠνέφξε τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας, καὶ εὔρε, τίνα; ἢ μᾶλλον τί; . . ἐν κυνάριον!

Εἰς ταῦτα οὐδὲν εἶχον ν' ἀπαντήσω· ἀλλ' ὁ δικηγόρος μου, ὅστις μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδὲν εἶχεν εἰπεῖ, ἠγέρθη, ἐτίναξε τὴν φανάκην του, ἐστερέωσε τὸν μανδύαν εἰς τὸν ὀμὸν του, καὶ ἔλαβε τὸν λόγον.

— Τίς ἐκλείσας τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας χθὲς τὸ ἑσπέρας; ἠρώτησεν.

— Ἐγὼ, ἀπεκρίθη ὁ κανδηλάπτης, ὡς ἦτον καθήκον μου.

— Εἶσαι βέβαιος;

— Ὅταν πράττω τι, εἶμαι βέβαιος ὅτι τὸ πράττω.

— Καὶ ὅταν δὲν τὸ πράττης;

— Εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν τὸ ἔπραξα.

— Ἀρίστα. Τότε λοιπὸν δύνασαι νὰ ὁμώσῃς ὅτι δὲν ἐκλείσας εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ κυνάριον περὶ οὗ ὁ λόγος;

— Ἄν τὸ κυνάριον ἦτον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἢ τὸ ἔβλεπον.

— Ἐγχεῖς καλοὺς ὀφθαλμούς;

— Ἐγὼ ὀφθαλμοὺς ὡς ὁλος ὁ κόσμος.

— Πρὸ ἐξ μηνῶν δὲν ἔχωσες τὴν κεφαλήν σου εἰς τὴν ἐσχισμένην κοιλίαν μοσχάρου κρεμαμένου ἐμπρὸς κρεπωλείου;

— Δὲν βλέπω τὴν σπουδαιότητα τοιαύτης ἐρωτήσεως, γινόμενης εἰς ἄνθρωπον τοῦ χαρκατῆρος μου, ἀνέκραξεν ὁ κανδηλάπτης, γινόμενος κυανούς.

— Θέλεις νὰ ἔχῃς τὴν ἄκραν εὐγένειαν ν' ἀπαντήσης, ὡς ἂν ἡ ἐρώτησις ἦτον ἀληθῶς σπουδαία;

— Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐκτύπησα εἰς τὸ σῶμα ἐνὸς ζώου ἀνεπιτηδεῖως κρεμασθέντος ἐμπρὸς κρεπωλείου.

— Δὲν τὸ εἶχες λοιπὸν ἰδεῖ;

— Ἦμην συλλογισμένος.

— Εἶχες δειπνήσει ὅταν ἐκλείσας τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας;

— Βεβαίως.

— Καὶ ὅταν ἐχώθης εἰς τὸν μόσχον ἐκείνον δὲν εἶχες δειπνήσει;

— Ἀλλὰ . . .

— Λέγεις ὅτι δὲν εἶχες δειπνήσει;

— Ναί.

— Πίνεις ζύθον ἐλαφρὸν ἢ βαρύν;

— Βαρύν.

— Πόσας ὕδριδας;

— Δύο.

— Ποτὲ περισσοτέρως;

— Ἐνίοτε τρεῖς.

— Ποτὲ τέσσαρας; ποτὲ ἑξ;

— Πολὺ σπάνιον.

— Μετὰ τὸ δεῖπνον δὲν πίνεις ῥακί;

— Ἐνίοτε.

— Τὸ ἀγαπᾷς δυνατὸν ἢ ἀδύνατον;

— Ὅχι πολὺ ἀδύνατον.

— Πόσα ποτήρια πίνεις;

— Κατὰ τὰς περιστάσεις.

— Ἡμπορεῖς νὰ ὁμώσῃς ὅτι δὲν πίνεις ἐνίοτε τρία, ἢ καὶ τέσσαρα;

Ἐπειδὴ δὲ ὁ κανδηλάπτης, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κυανούς, δὲν ἀπεκρίθη, ὁ δικηγόρος ἐκάθισεν, λέγων συγχρόνως:

— Ἡ ἀνάκρισις αὕτη ἀρκεῖ εἰς ἀποδείξιν ὅτι τὸ κυνάριον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκλείσθῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑπὸ τοῦ μάρτυρος, ὅστις μετὰ τὸ δεῖπνόν του δὲν βλέπει τὰ μοσχάρια, διότι εἶναι συλλογισμένος. Τοῦτο μόνον ἤθελον νὰ μάθω.

Ἄν ἐτόλμων, ἤθελον φιλήσει τὸν δικηγόρον μου. Μ' ἔσωσε.

Διατί νὰ μὴ εἶχε κλεισθῇ ὁ Κάπης εἰς τὴν ἐκκλησίαν; Ἦτον πολὺ δυνατὸν. Ἄν λοιπὸν οὕτως εἶχε κλεισθῇ, ἐγὼ δὲν τὸν εἰσῆγαγον· ἐπομένως δὲν ἦμην ἐνοχος, ἀφ' οὗ τοῦτο ἦν τὸ μόνον ὃ μοι προσήπτετο.

Μετὰ τὸν κανδηλάπτην ἐξητάσθησαν οἱ μετ' αὐτοῦ εἰσελθόντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἀλλ' αὐτοὶ οὐδὲν εἶχον ἰδεῖ, εἰμὴ ἀνοικτὸν τὸ παράθυρον δι' οὗ εἶχον φύγει οἱ κλέπται.

Ἐπειτα ἠκούσθησαν οἱ μάρτυρες τῆς ὑπερασπίσεως, ὁ Βόβ, οἱ σύντροφοί του, ὁ ξενοδόχος, καταθέσαντες πάντες περὶ τῆς χρήσεως τοῦ καιροῦ μου. Ἐν ζήτημα ὅμως μόνον δὲν διευκρινίσθη, καὶ τοῦτο ἦτον τὸ σπουδαιότατον, καθότι ἀπέβλεπε τὴν ἀκριβῆ ὥραν καθ' ἣν κατέλιπον τὸ ἵπποδρόμιον.

Ὅταν ἐτελείωσαν αἱ ἐξετάσεις τῶν μαρτύρων, ὁ δικαστὴς μ' ἠρώτησεν ἂν δὲν εἶχον τίποτε νὰ εἰπῶ, προσθεὶς ὅτι, ἂν ἤθελον, ἐδυνάμην καὶ νὰ σιωπήσω.

Ἀπήντησα δ' ὅτι ἤμην ἀθῶος, καὶ ἐπαναπαυόμενος εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ δικαστηρίου.

Τότε ὁ δικαστὴς διέταξε τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πρακτικῶν τῶν καταθέσεων τούτων, καὶ ἔπειτα ἐκήρυξεν ὅτι θέλω μετακομισθῇ εἰς τὴν ἐπαρχικὴν φυλακὴν, διὰ νὰ περιμένω ν' ἀποφασίσωσιν οἱ ἐνορκοὶ ἂν θὰ παρεμπεπόμην ἢ μὴ εἰς τὸ κακουργιοδικεῖον.

Τὸ κακουργιοδικεῖον!

Ἀδρανὴς ἔπεσα εἰς τὸ κάθισμά μου. ὦ! διατί δὲν εἶχον ἀκούσει τὸν Ματτίαν!

[Ἐπεται συνέχεια.]

Ἐκ τῶν γαλλικῶν ἐφημερίδων τὸ Journal des Débats ἐκδίδει καθ' ἑκάστην 8,000 φύλλα, France 40,000, Liberté 17,000, République Française 11,000, Univers 7,000, Gaulois 6,000, Pays 6,000, Temps 22,000, Figaro 80,000, Petit Journal 565,000. Ἐν Γαλλίᾳ δὲ συμβαίνει ὅ,τι καὶ πανταχοῦ ἄλλοι: ὅσα σπουδαιότερα εἶνε μία τις ἐφημερίς τοσούτω ὀλιγωτέρως ἔχει ἀναγνώσας.

ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

[Εκ τῶν τοῦ Gaston Tissandier].

Ἡ τυπογραφία.

¹ Ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας χωρίζει τὴν ἀρχαιότητα ἀπὸ τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ ἀνοίγει νέον ὁρίζοντα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην μεγαλειότητα. A. F. DIDOT

«Ἡ τυπογραφία, εἶπεν ὁ Λαμαρτίνος, συνδέει καὶ φέρει εἰς συνάφειαν ἄμεσον καὶ ἐνδελεχῆ τὴν σκέψιν τοῦ μεμονωμένου ἀνθρώπου μετὰ πᾶσιν τῶν σκέψεων τοῦ ἀοράτου κόσμου ἐν τῷ παρελθόντι, τῷ παρόντι καὶ τῷ μέλλοντι. Ἐξέβη ὅτι οἱ σιδηροδρόμοι καὶ ὁ ἀτμός ἐξουθενίζουσι τὰς ἀποστάσεις, ἡμεῖς δὲ προσεπιλέγομεν ὅτι ἡ τυπογραφία ἐξουθενίζει τὸν χρόνον. Δι' αὐτῆς εἰμεθα πάντες σύγχρονοι. Συνδιαλεγόμεθα μετὰ τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Κικέρωνος, οἱ δὲ Ὁμηροὶ καὶ οἱ Κικέρωνες τῶν μελλόντων χρόνων θέλουσι συνδιαλέγεσθαι μεθ' ἡμῶν, ὥστε δυνάμεθα εὐλόγως νὰ εἰπώμεν ὅτι τὸ πιεστήριον εἶναι αἰσθητικὴ διανοητικὴ, ἀποκαλυφθεῖσα εἰς τὸν ἀνθρώπον παρὰ τοῦ Γουτεμβέργου, ὅσον καὶ ὕλική μηχανή, καθότι ἐξ αὐτοῦ ἐξέρχονται μὲν βεβαίως χάρτες, μελάνη, στοιχεῖα, ἀριθμοὶ, γράμματα, προσβάλλονται τὰς ἡμετέρας αἰσθήσεις, ἀλλ' ἐξέρχεται συνάμα καὶ σκέψις, καὶ αἰσθημα, καὶ ἠθικὴ, καὶ θρησκεία, δηλαδή μέρος τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους».

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκάτης πέμπτης ἐκατονταετηρίδος ἡ μικρογραφία καὶ ἡ γραφὴ εἶχον φθάσει εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς τελειότητος. Ὑπῆρχον βιβλίοι γέμουσαι κοσμημάτων, ἐν οἷς τὰ χρώματα ἐναρμονίως συνεδυάζοντο, καὶ τὰ κομψὰ ἐνίοτε δὲ καὶ εὐφυῆ ζωγραφήματα περιεκόσμουσαν κείμενον ἐπιτηδεῖας ἐπὶ τῆς περιγραμνῆς γεγραμμένον. Ἀλλ' ὑπῆρχον προσέτι οὐχ ἥττον ἀφθόνως καὶ παιγνιόχαρτα προσερχόμενα ἐκ Βενετίας καὶ Φλωρεντίας, ὅπου εἶχον εἰσαχθῆ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως πολλὸν χρόνον πρὸ τῆς παραφροσύνης τοῦ Καρόλου Ζ'. Τὰ παιγνιόχαρτα ταῦτα ἦσαν τεχνιέντως ἐξωγραφημένα ἐπὶ ἐδάφους χρυσοῦ. Αἱ εἰκόνες τοῦ βασιλέως, τῆς βασιλίσσης, τοῦ γάμου καὶ τοῦ ἄσου ἦσαν λαμπρῶς πεποικιλμένα. Τὰ πρόσωπα ταῦτα ἐκράτουν εἰς τὰς γεῖρας ἀναλόγως τῆς περιωπῆς αὐτῶν σκῆπτρα ἢ ὅπλα ἀργυρᾶ, ἔφερον δὲ ἐνδύματα πορφύρα καὶ κυανόχροα καὶ εἶχον ἀφελὲς τὸ εἶδος τῆς μορφῆς. Ἀλλὰ τὰ παιγνιόχαρτα ὡς καὶ τὰ θρησκευτικὰ βιβλία ἦσαν τὸ ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῶν πλουσίων, οἵτινες μόνοι ἠδύναντο ν' ἀγοράσωσιν αὐτά.

Ποῖοι οἱ καλλιτέχναι, οἵτινες πρῶτοι ἐπειράθησαν νὰ καταστήσωσιν αὐτὰ κοινὰ ἀπλοποιούντες τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν καὶ ἀφαιρουντες τὴν πολυτέλειαν; Εἶναι ἄγνωστον. Ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι διεσπάρησαν τότε μετὰ τῆς μεσαιᾶς

1. Τὰ παιγνιόχαρτα ἐφηυρέθησαν κατὰ τινας πρὸς διασκέδασιν τοῦ παράφρονος βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου Ζ' βασιλεύσαντος 1380—1422.

τάξεως καὶ τοῦ λαοῦ θρησκευτικαὶ εἰκόνες καὶ παιγνιόχαρτα, διὰ νέας τινὲς μεθόδους χαράχθεντα ἐν μιᾷ μόνῃ μαύρῃ γραμμῇ. Αἱ εἰκόνες αὗται ἦσαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀτελεῖς καὶ ἄκομφοι, ἐνίοτε δὲ καὶ βαρβαρικά. Οὐδὲν ἥττον εἶναι ἄξιον τῆς ἡμετέρας προσοχῆς, καθόσον ὑπὸ τὴν ἀρχαϊκὴν αὐτῶν μορφήν εἰσῆγετο τὸ εὖνον εἰς τὰ ἔργα τῆς διανοίας, καὶ ἡ ξυλογραφία διέδιδε τὴν τέχνην πρὶν ἢ γεννήσῃ τὴν τυπογραφίαν, ἥτις ἐμελλε νὰ διαδώσῃ τὴν ἐπιστήμην.

Τῷ ὄντι, εἰς τὴν ξυλογραφίαν ὀφείλεται ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας. Εἰς τὰς εἰκονογραφίας, αἵτινες ἀνεγλύφοντο ἐπὶ ξύλου, προσετέθη μετ' οὐ πολὺ ἐξηγηματικὴ τις φράσις, τῆς ὁποίας τὰ στοιχεῖα ἦσαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀναγεγλυμμένα. Ταῦτα ἠδύναντο εὐκόλως νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς ἕνα Γουτεμβέργ τὴν ἰδέαν τῶν κινητῶν στοιχείων.

Ὁ Γουτεμβέργ ἐγεννήθη τὸ πρῶτον ἔτος τῆς δεκάτης πέμπτης ἐκατονταετηρίδος ἐν Mayence, ἐλευθέρῃ πόλει κειμένη εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ῥήνου. Κατὰ τὴν ἐπίσημον εἰσόδον τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Γ' εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ματαίᾳ τις περὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς δημοσίαις τελεταῖς ἔρις διήγειρε καὶ πάλιν τὴν μετὰ τῶν δικόρων κοινωνικῶν τάξεων ἔχθραν, ὁ δὲ νέος Γουτεμβέργ, ἄγων τότε τὸ δέκατον ἔνατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἐξωρίσθη καθὸ εὐγενῆς. Περιήλθε δὲ τὰς πόλεις ἐξετάζων τὰ μνημεῖα καὶ ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἐγκριτωτέρους τῶν ἀνδρῶν. Αἱ ὄχθαι τοῦ Ῥήνου, ἡ Ἑλβετία, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ὀλλανδία ὑπεδέχθησαν αὐτὸν ἀλληλοδιαδόχως. Ἐν τῇ γόρῃ ταύτῃ, ἐν Harlem, εὕρισκόμενος, συνέλαβε τὸ πρῶτον τὴν ἰδέαν τῆς τυπογραφίας. Ἐπανελθὼν εἰς Στρασβούργον κατώρθωσε μετὰ πολυμήνου ἐρεῦνας νὰ κατασκευάσῃ ξύλινα στοιχεῖα καὶ νὰ συνενώσῃ αὐτὰ, συνιστῶν οὕτω τὴν ἀρχὴν τῆς νέας τέχνης.

Ὁ Γουτεμβέργ, ἀναλογιζόμενος τὴν μεγίστην ἠθικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου του, ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ εὕρῃ βοηθοὺς ὅπως τὸν συνδράμωσιν εἰς τὰς δαπάνας, ἃς συνεπήγοντο δοκιμαὶ πολλὰ καὶ ἐπανειλημμένα, ἀλλ' ἐνόμισε καλὸν ν' ἀποσιωπήσῃ τὸν σκοπὸν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀφαιρηθῇ ἀπ' αὐτοῦ ἡ δόξα. Μετὰ τῶν εὐγενῶν τοῦ Στρασβούργου οὐδεὶς ἠθέλησε νὰ δώσῃ αὐτῷ χεῖρα βοηθείας, καθότι ἐφρόνουν ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ τεχνίτου εἶναι αὐτόχρημα ἐξευτελισμός. Ὁ ἐφευρέτης, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐξευτελισθῇ ὁ ἴδιος γινόμενος ἐργάτης καὶ νὰ συζήσῃ μετὰ τοῦ λαοῦ, εἰς ὃν ἦνοιγε τὰς πύλας τοῦ βασιλείου τοῦ νοῦ, συνῆψε σύμβασιν συνεταίρισμῳ μετὰ δύο εὐπόρων κατοίκων τοῦ Στρασβούργου, τοῦ Ἀνδρέα Dritzehen καὶ τοῦ Ἰωάννου Riffe bailli τοῦ Λιχτενάου, κατόπιν δὲ μετὰ τοῦ Faust χρυσοχόου καὶ τραπεζίτου ἐν Mayence.

Ὁ Γουτεμβέργ θέλων ν' ἀποκρύψῃ ἀπὸ τῶν

συνεταίρων αὐτοῦ τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῆς ἐπιχειρήσεώς του, εἰργάσθη μετ' αὐτῶν εἰς διάφορα καλλιτεχνικὰ ἔργα λαξέων πολυτίμους λίθους καὶ λειαινῶν ἐνετικὴν ὕαλον πρὸς κατασκευὴν κατόπτρων, ἀλλ' ἐξηκολούθει ἐν κρυπτῷ τὰς μηχανικάς αὐτοῦ περὶ τὴν τυπογραφίαν ἐρεῦνας. Ὅπως ἀπορύγη τὴν πολυπράγμονα ἐπέμβασιν τοῦ κοινοῦ, κατηγοροῦντος ἤδη αὐτὸν ἐπὶ μαγείᾳ, ἔστησε τὸ ἐργοστάσιον αὐτοῦ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας ἐγκαταλείμμενης μονῆς τοῦ Ἀγίου Ἀρβογάστου, κρυπτόμενος δὲ ἐντὸς κελλίου, τὸ ὁποῖον ἐκλείδου, καὶ ἀνεκδότως ἐν αὐτῷ ἐργαζόμενος, ἔγλυψε κινητὰ στοιχεῖα καὶ κατεσκευάσας τέλος τὸ πρῶτον πιεστήριον, τὴν ἀτελῆ ταύτην ἀρχὴν τῶν ἡμετέρων μηχανῶν, αἵτινες ἐντὸς μιᾶς ὥρας ἐκτυποῦσιν εἴκοσι χιλιάδας ἀντίτυπα τετυπωμένου φύλλου.

Ὁ Γουτεμβέργ ἐπεχείρησε μετ' οὐ πολὺ τὴν τύπωσιν ἱερῶν βιβλίων, ἀλλ' ὁ μέγας ἐφευρέτης ἐξαντλήσας τὰ χρήματα αὐτοῦ, ἠναγκάσθη ν' ἀποκαλύψῃ τοὺς μυστικούς αὐτοῦ σκοποὺς εἰς τοὺς συνεταίρους του, ὅπως ζητήσῃ παρ' αὐτῶν νέα βοηθήματα. Οὗτοι συγκατετέθησαν νὰ τὸν συνδράμωσιν ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ νὰ συμμερισιώσῃ πάντα ἐν γένει τὰ κέρδη αὐτοῦ καὶ τὴν δόξαν τοῦ ἐφευρέτου. Χάριν τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐπιχειρήσεώς του ὁ Γουτεμβέργ ἀπεδέχθη τὴν συμφωνίαν ταύτην, τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξηλείφθη ἀπὸ τοῦ συνεταίρισμῳ, καὶ ἔγινεν, οὕτως εἶπεῖν, εἰς τῶν ἐργατῶν τοῦ ἐργοστασίου του.

Ἀλλὰ δὲν ἤρκει τοῦτο. Οἱ κληρονόμοι ἐνὸς τῶν συνεταίρων τοῦ ἐνήγαγον αὐτὸν εἰς δίκην, διαφιλονεικούντες αὐτῷ τὴν προτεραιότητα τῆς ἐφευρέσεως καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν αὐτῆς. Ἐν τῷ δικαστηρίῳ ὁ Γουτεμβέργ ἔδειξε μεγίστην ἀμνησίναν, καθότι ἐφοβέτο μὴ διαθρυληθῶσι τὰ μυστηριώδη αὐτοῦ ἔργα, οἱ δὲ δικασταὶ ἐπιθυμούντες νὰ μάθωσι τὰ κατὰ τὴν νέαν ἐφεύρεσιν, ἐστενοχώρουν αὐτὸν δι' ἄλλεπαλλήλων ἐρωτήσεων. Ὁ Γουτεμβέργ προετίμησε νὰ καταδικασθῇ μάλλον ἢ νὰ παραιτήσῃ τὴν τέχνην του. Στερηθεὶς τὴν περιουσίαν αὐτοῦ διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου, ἀπῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του ὅπως ἀνοικοδομήσῃ ἐκ νέου τὴν δόξαν του, καὶ μετὰ τινα χρόνον συνεταίρισθη μετὰ τοῦ Φάουστ καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Schoeffer, ὁργανώσας δὲ νέον ἐργοστάσιον, ἐτύπωσεν ἐν ὀνόματι πάλιν τῶν συνεταίρων αὐτοῦ βιβλούς καὶ ψαλτήρια ἀξιοσημείωτα διὰ τὸ καθαρὸν τοῦ χαρακτῆρος.

Ὁ Φάουστ καὶ ὁ Schoeffer ὑπέπεσαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ νὰ σφετερισθῶσι βαθμὴν τὴν δόξαν τοῦ Γουτεμβέργ. Ἐν ἀφιερωτικῇ ἐπιστολῇ γερμανικῆς μεταφράσεως τοῦ Τιτου Λιβίου ἀνατιθεμένης εἰς τὸν αὐτοκράτορα Μαξιμιλιανόν, ἀναγνωρίζουσι καὶ λέγουσιν οἱ ἴδιοι «ὅτι ἡ τέχνη τῆς τυπογραφίας ἐφηυρέθη ἐν Mayence ὑπὸ τοῦ πολυμαθέως μηχανικοῦ Ἰωάν-

νου Γουτεμβέργ». Ἀλλὰ μετὰ τινα ἔτη ἐλησφόνησαν τὴν πρώτην τῶν ταύτην δομολογίαν καὶ ἐσφετερίσθησαν τὴν ἐφεύρεσιν πρὸς ἴδιον ὄφελος.

Ὁ ἀτυχὴς ἐφευρέτης, στερηθεὶς καὶ δεύτερον τὴν ἰδιοκτησίαν αὐτοῦ, ἐγκαταλείπει τὴν πατρίδα του. Ὅλα δοῦ τὰ δυστυχήματα ἐπισκῆπτουσιν εἰς αὐτὸν, ἡ σύζυγός του καὶ τὰ τέκνα του ἀποθνήσκουσιν, αὐτὸς δὲ προβεβηκὼς ἤδη τὴν ἡλικίαν καὶ οὐδ' αὐτὸν ἔχων τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, ὀλίγου δεῖν περιπίπτει εἰς τὴν ἐσχάτην πενίαν, ἀλλ' ὁ γενναῖος πρίγκηψ τοῦ Νασσάου Ἀδόλφος φιλοξενεῖ αὐτόν. Ἐν Νασσάου ὁ Γουτεμβέργ ἐξηκολούθησε τυπῶν ἰδίαις χερσίν.

«Ἐπειτα δὲ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ ἐξήκοντα ἐννέα ἐτῶν, οὐδεμίαν ἀφίνων εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ κληρονομίαν, ἀλλ' ἀφίνων εἰς τὸν κόσμον τὸ βασίλειον τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἀνεκάλυψε καὶ κατέκτησεν ἀπλοῦς ἐργάτης. «Κληροδοτῶ εἰς τὴν ἀδελφὴν μου, λέγει ἐν τῇ δικηθῇ αὐτοῦ, πάντα τὰ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἀγίου Ἀρβογάστου ὑπ' ἐμοῦ τυπωθέντα βιβλία». Ὁ ἀτυχὴς ἐφευρέτης οὐδὲν εἶχε ν' ἀφήσῃ εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, εἰ μὴ μόνον τὸν συνῆθη τῶν ἐφευρετῶν πολυτον, δηλαδή νεότητα ἐν ταλαιπωρίαις καταναλωθεῖσαν καὶ βίον ἀχαρῆ καὶ ὄνομα παρρηγορισμένον καὶ αὐπνίας καὶ τὴν τῶν συγχρόνων λήθην».

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γουτεμβέργ ἡ τυπογραφία πανταχοῦ ἐξηπλώθη· πιεστήρια συνεστήθησαν εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Εὐρώπης. Ἡ Γαλλία ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΑ', ἡ Ἀγγλία, ἡ Ὀλλανδία, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰταλία ἀπεδέχθησαν τὴν νέαν ἐφεύρεσιν καὶ ἤρξαντο πολλαπλασιάζουσαι τὰ βιβλία.

Σὺν τῷ τετυπωμένῳ βιβλίῳ ἀναπτύσσεται καὶ ἡ εἰκονογραφία, ἡ τέχνη συνδυάζεται μετὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ ἀνοῖσι τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν. Καθ' ὃν χρόνον περίπου ὁ Γουτεμβέργ ἀπέβηκεν, ὁ Ἀλβέρτος Δύρερ ἐγεννήτο ἐν Νυρεμβέργῃ τῷ 1471, ὅτε ἡ ξυλογραφία ἀνδεικνύετο ἤδη. Νεώτατος ὢν περιήλθε τὰς Κάτω-Χώρας, τὴν πατρίδα τῶν πρώτων ξυλογράφων, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς Βενετίαν, ὅπου διέπρεπον οἱ πρόδρομοι τοῦ Τιτιάνου, καὶ ἐλθὼν εἰς Βιένναν ἐκτέλεσε τὴν εὐνοίαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Μαξιμιλιανοῦ Α', τοῦ μεγάλου ἀντιπάλου τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΑ' καὶ Καρόλου τοῦ Η'. Ὁ Ἀλβέρτος Δύρερ ἐξωγόνησεν ἀληθῶς τὸ ξύλον διὰ τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ. Ἡ μητρικὴ σοφὴ διαλάμπει εἰς τὰς μεγαλοπρεπεῖς αὐτοῦ εἰκόνας τῆς Παρθένου, ἐνθουσιασμὸν ἐκφράζουσιν οἱ θρήμβοι αὐτοῦ, φόβον ἀποπνέει ἡ Ἀποκάλυψις.

Αἱ εἰκόνες αὐτοῦ ἐμπνεύσιν ἀλληλοδιαδόχως τὸν τρόπον καὶ τὴν μελαγχολίαν.

Ὁ Ἀλβέρτος Δύρερ ἀπέθανεν ἄγων τὸ πεντηκοστὸν ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἐκτὸς δὲ τῶν ξυλογραφικῶν αὐτοῦ ἀριστουργημάτων ἐξετέ-

λεσεν έργα αξιόλογα χρυσοχοϊκῆς, γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς. Ὁ περιώνυμος ξυλογράφος ἦτο οὐ μόνον μέγας καλλιτέχνης, ἀλλὰ καὶ ἐξοχὸς πολιτῆς. Ἀπέθανεν ὅμως πτωχὸς καὶ ἀσθενής, ὡς μαρτυρεῖ θαυμασίᾳ ἐπιστολῇ, ἣν ἔγραψε περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ πρὸς τὰς ἀρχάς τῆς γενεθλίας αὐτοῦ πόλεως Νυρεμβέργης, καὶ ἐξ ἧς ἀποσπῶμεν τὴν ἐξῆς συγκινητικωτάτην περικοπὴν.

«Πρὸ δεκαεννέα ἐτῶν ἡ ἀρχοντία τῆς Βενετίας μοι ἔγραψε νὰ μεταβῶ εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην προσφέροντά μοι μισθὸν δικασίων δουκῶν κατ' ἔτος. Ἡ κοινότης τοῦ Ἀμβέρσου, ὅτε ἐπὶ μικρὸν διέτριψα εἰς τὰς Κάτω-Χώρας, μοι προσέφερεν ἐπίσης τριακόσια φορινία κατ' ἔτος καὶ ὠραίαν οἰκίαν. Εἰς ἀμφοτέραις τὰς πόλεις αἱ ἐργασίαι μου θὰ ἐπληρόνοντο χωριστά. Ὅλα ταῦτα τὰ ἀπεποιήθην ἐξ ἀγάπης πρὸς τὰς ὑμετέρας εὐγενεῖας, πρὸς τὴν ἡμετέραν πόλιν καὶ πρὸς τὴν πατρίδα. Ἐπροτίμησα νὰ ζήσω πτωχὸς μάλλον ἢ νὰ γίνω πλούσιος καὶ μέγας εἰς ξένον τόπον».

Ἐν τῇ ἀξιοπρεπεῖ ταύτῃ ἐπιστολῇ ὁ Ἀλβέρτος Δύρρ ζῆτεῖ παρὰ τῶν ἀρχῶν τῆς Νυρεμβέργης νὰ δεχθῶσι παρακαταθήκην χιλίων φορινίων, τὰ ὅποια ἐκ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ εἶχεν οἰκονομήσει, καὶ νὰ χορηγήσωσιν αὐτῷ τόκον πεντήκοντα φορινίων κατ' ἔτος δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὴν σύζυγόν του, οἵτινες ἀμφοτέρω, γράφει, «δσημέραι γηράσκουσι καὶ γίνονται ἀδύνατοι καὶ ἀνίκανοι». Ἀμπαρὰ αἰσθήματα ταπεινῆς μετριοφροσύνης καὶ εὐγενεῖς ὑπερηφανεῖς μαρτυροῦντα ἐξοχὸν χαρακτῆρα συνδυαζόμενον μετ' ἐξόχου μεγαλοφυΐας.

Ἡ πρώτη τῶν βιβλίων ἐμφάνισις κατετάραξε τοὺς ἐχθροὺς τοῦ φωτός, ὥστε ἡ ἱστορία τῶν πρώτων τυπογράφων οὐδὲν ἄλλο περιέχει πολλάκις ἢ καταδρόμους, καθότι πᾶσα τῆς ἀνθρωπότητος πρόοδος διὰ συμφορῶν καὶ θανάτων ἐκχωράζεται.

Ἐν ἔτει 1490 ὁ Alde Manuce ἱδρύσεν ἐν Βενετίᾳ τὸ περίφημον αὐτοῦ τυπογραφεῖον, ὅπερ ἐπὶ τόσον χρόνον πατροπαράδοτως εἰργάσθη καὶ ἐτύπωσε πλεῖστα βιβλία μεγίστης ἀξίας. Ἡ οἰκογένεια τῶν Ἀλδων ὑπῆρξεν ἐν Ἰταλίᾳ ὅ,τι ἡ οἰκογένεια τῶν Estienne ἐν Γαλλίᾳ. Εἰς ἀμφοτέραις, ἐκθύμως ἀγωνισθεῖσας ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης, ὀφείλεται γενικὴ εὐγνωμοσύνη.

Ὁ Alde Manuce, καίτοι ὁ πόλεμος ἐδήρυνε τὴν Ἰταλίαν καὶ μυρία περιεκύκλουν αὐτὸν δυσχέρειαι καὶ συμφοραὶ, ἐτύπου βιβλία ὠφέλιμα, καὶ προσεπάθει μετ' ἀξιοθαυμάστου ἐπιμονῆς, νὰ βοηθῇ τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν. «Ὁμολογῶ, λέγει ἐν τινι προοιμίῳ τῶν βιβλίων του, νὰ καταναλώσω τὸν βίον μου πρὸς κοινὸν ὄφελος, μάρτυς μου δὲ ὁ Θεὸς ὅτι τοιοῦτος εἶναι ὁ δικαίός μου πόθος. Προετίμησα βίον ἐργατικὸν καὶ πολυτάραχον μάλλον ἢ βίον εἰρηνικόν. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐγεννήθη πρὸς ἀπολαύσιν ἡδονῶν ἀναξίως γενναίας ψυχῆς, ἀλλὰ πρὸς ἐκτέλεσιν καλῶν ἔργων. Ἀφήσωμεν εἰς

τὰ κτήνη τὴν τοιαύτην ὑπαρξίν. Ὁ Κάτων εἶπεν ὅτι ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ὁμοιάζει πρὸς τὸν σίδηρον, ὅστις διηνεκῶς μὲν χρώμενος λάμπει, ἐν ἀχρηστίᾳ δὲ μένων σκωριάζει». Τοιαῦτα τὰ ἐμφοροῦντα τὸν γενναίῳ φρονιᾷ τοῦτον ἄνδρα αἰσθήματα. Ἐν ἔτει 1495 ὁ Alde ἐτύπωσε τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Θεοκρίτου καὶ τοῦ Ἡσιόδου, τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος ἐδημοσίευσεν τὸ «Thesaurus cornucopiae», συλλογὴν Ἑλλήνων γραμματικῶν ἀνεκδότων.

Εἰσβαλόντος τοῦ Καρόλου II' εἰς Ἰταλίαν, ὁ Alde ἔγραψεν ἐν τινι προοιμίῳ· «Δυσκολωτάτη εἶναι ἡ ἀκριβὴς ἐκτύπωσις τῶν Λατίνων συγγραφέων, δυσκολωτέρα δ' ἔτι ἡ τῶν Ἑλλήνων, πολυποντωτάτη δὲ ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα ἔργα ἐπιμέλεια ἐν καιρῷ δυσχερεστάτῳ, καθ' ὃν τὰ ὅπλα μάλλον ἢ τὰ βιβλία εἶναι ἐν χρήσει. Ἀφ' ἧς ἀνέλαβον τὸ ἔργον τοῦτο, δύνάμει νὰ βεβαιώσω ἐν ὁρῶς, ὅτι πρὸ ἐπτά ἡδὲ ἐτῶν οὐδὲ μίαν ὥραν ἀπήλαυσεν ἡσύχου ἀναπαύσεως».

Τῷ 1497 ὁ Alde ἐπεράτωσε τὴν τύπωσιν τῶν ἀπάντων τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀπεράσισε δὲ νὰ δημοσιεύσῃ μετὰ μικρὸν τὰ συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἱπποκράτους καὶ τοῦ Γαληνοῦ. «Ἐὰν ζήσω, ἔλεγε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, θὰ προσπαθῶ νὰ μὴ παύσω παρέχων εἰς τοὺς συγχρόνους μου καλὰ φιλολογικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ βιβλία». Ὁ Alde Manuce ἐξεπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσίν του, ἐπὶ οὐκ ὀλίγῃ δὲ συνεχῇ ἔτη ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν ἀρίστων τῆς ἀρχαιότητος ἔργων.

Τῷ 1506 αἱ ἐργασίαι τοῦ τυπογραφείου διεκόπησαν ἐντελῶς ἕνεκα τοῦ πολέμου. Ὁ Λουδοβίκος IB', κληρονόμος τῶν ἀξιώσεων τοῦ βασιλεῦς οἴκου τῆς Γαλλίας ἐπὶ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως¹, συμμαχήσας μετὰ τοῦ Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας, ὅπως ἐξώσῃ τὸν Φρειδερίκον Γ', ἐκυρίευσεν τὴν Γένουαν καὶ ἐταπεινώσας τὴν Βενετίαν. Ὁ Alde ἔγινε καὶ αὐτὸς θύμα τῶν δεινῶν, ἃ συνεπάγεται ὁ πόλεμος. Στερηθεὶς τὴν ἰδιοκτησίαν του, κατέτριψε χρόνον πολὺν προσπαθὼν ν' ἀνακτήσῃ αὐτήν. Ἐπανερχόμενος ἐκ Μεδιολάνων συνελήφθη αἰφνης ἄνευ τινὸς αἰτίας, ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ δουκὸς τῆς Μαντούας, οἵτινες τὸν ἐφυλάκισαν δεσμεύσαντες αὐτὸν ὡς κακοῦργον.

Ἡ στυγερά αὕτη ἐπίθεσις κατ' ἄνδρως, ὅστις διὰ τῆς ἐντίμου αὐτοῦ ἐργασίας ἐτίμα τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ, ἐκίνησε γενικὴν ἀγανάκτησιν. Κατ' αἰτήσιν τῶν φίλων του ὁ Alde ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἀλλὰ πτωχὸς καὶ ἄνευ πόρων ζωῆς. Διὰ τῆς καρτερίας αὐτοῦ ὅμως καὶ τῆς δραστηριότητος συνέστησε καὶ πάλιν τὸ τυπογραφεῖόν του. Ἀπὸ τοῦ 1507 μέχρι τοῦ 1513 ἐδημοσίευσεν τὰς τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδου, ἐκδοσιν

1. Τὸ ὅποῖον εἶχε κατακτήσει κατὰ τὸ 1266 ὁ Charles d' Anjou, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου Θ'.

τοῦ Πλινίου, τὰ πονηράτια τοῦ Πλουτάρχου, τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Καίσαρος, τὰς ἐπιστολάς τοῦ Κικέρωνος, τὰ ποιήματα τοῦ Πινδάρου μετὰ προοιμίου, ἐν ᾧ διηγείται ὅσας ὑπέστη δοκιμασίας. «Πρὸ τεσσάρων ἡδὲ ἐτῶν ἠναγκάσθην νὰ διακόψω τὰς ἐργασίας μου, βλέπων τὴν Ἰταλίαν δλόκληρον μαστιζομένην ὑπὸ δεινοτάτου πολέμου. ἠναγκάσθην ν' ἀπομακρυνθῶ τῆς Βενετίας, ὅπως προσπαθῶ νὰ μοι ἀποδοθῶσιν οἱ ἀγροὶ μου καὶ οἱ κῆποι μου, τοὺς ὁποίους ἐστερήθην οὐχὶ ἐξ ἰδίου σφάλματος, ἀλλ' ἕνεκα τῶν περιστάσεων».

Ὁ Alde ὁ πρεσβύτερος, οὕτως ἐπικληθεὶς πρὸς διακρίσιν τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ, ἀπέθανεν τὴν 6 Φεβρουαρίου 1516 ζήσας ἐξήκοντα ἔτη. Ἀφοῦ ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν εἰργάσθη καὶ ἐκοπίας πᾶσαν καταβαλὼν προσπάθειαν καὶ δραστηριότητα καὶ εὐφυΐαν πρὸς ὄφελος τῶν συγχρόνων αὐτοῦ, ἐξέλιπε τοῦ κόσμου οὐδεμίαν ἔχων σχεδὸν περιουσίαν, ἀφίνων δὲ εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἐράστου μόνην τὴν καλὴν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ φήμην.

Ὁ Παῦλος Manuce ἐφάνη ἄξιος διάδοχος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἠγωνίσθη καὶ αὐτὸς κατὰ τῆς ἀτυχίας καὶ τῆς συμφορᾶς.

Ἐνῶ οἱ Ἀλδοὶ διέδιδον τὰ βιβλία ἐν Ἰταλίᾳ, οἱ Estienne ἀνεδεικνύοντο ἐν Γαλλίᾳ. Ὁ Ἐρρίκος Estienne, ὅστις πρῶτος μεταξὺ αὐτῶν ἐγένετο τυπογράφος, ἀπέθανεν τῷ 1520. Οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Φραγκίσκος, Κάρολος καὶ Ροβέρτος, ἐξηκολούθησαν τὴν ἐπιχείρησιν αὐτοῦ, ἐξ αὐτῶν δὲ ὁ Ροβέρτος εἶναι ἄξιος τῆς ἡμετέρας προσοχῆς, καθότι τὸν βίον αὐτοῦ διετάραξαν αἱ καταδρομαὶ καὶ αἱ συμφοραὶ, καὶ τοι ἔτυχε τῆς προστασίας τοῦ Φραγκίσκου Α' καὶ τοῦ Ἐρρίκου Β'.

Ὁ Ροβέρτος Estienne ἐτύπωσε εἰς τὸ τυπογραφεῖον αὐτοῦ ἐν Παρισίοις ἄπειρα ἀξιόλογα βιβλία, διακρινόμενα διὰ τε τὴν ἀκρίθειαν καὶ τὴν ἀπλότητα, καὶ θαυμάζόμενα ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βιβλιοφίλων.

Περὶ τὸ 1550 σοβαραὶ περιστάσεις ἠνάγκασαν τὸν Ροβέρτον Estienne ν' ἀποδημήσῃ. Σχετισθεὶς, ὡς ἐξ ἀμοιβαίας συμπαθείας, μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Μεταρρυθμίσεως, ἐπεφόρτισε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἐρρίκον νὰ μεταφράσῃ ἐλληνιστὶ τὴν κατήχησιν τοῦ Ἰωάννου Καλβίνου, ἥτις ἐδημοσιεύθη ἐν Γενεύῃ τῷ 1551. Τότε δὲ ἀπειλαὶ ἐπιφοβοὶ διετάραξαν τὴν ἡσυχίαν αὐτοῦ. Αἱ πρὸς αὐτὸν ἐχθρικαὶ τῆς Σορβόννης διαθέσεις, καὶ ἡ δσημέραι ἐξασθενουμένη προστασία τοῦ βασιλέως, ἠνάγκασαν τὸν Ροβέρτον Estienne ν' ἀναχωρήσῃ ἄνευ ἀναβολῆς. Ἀποκατασταθεὶς ἐν Γενεύῃ, ἱδρύσεν ἐκεῖ μέγα τυπογραφεῖον καὶ ἐπολλαπλασίασε τὴν περὶ τῶν δογμάτων τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐκδοσιν, ἐδημοσίευσεν δὲ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Λογοκρισταὶ τῶν ἐν Παρισίοις θεολόγων (Les Censures des Théologiens de Paris) βιβλίον ἁ-

λίον λόγου, ἐν ᾧ ἐξιστοροῦνται μετὰ ζωηρότητος καὶ σατυρικοῦ πνεύματος τὰ καθέλαστα τῶν ὀρθοκευτικῶν διενέξεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. «Θέλω, λέγει ὁ τυπογράφος, νὰ δικαιολογηθῶ διὰ τὴν μομφήν, ἣν μοι προσήψαν, ὅτι κατέλιπον τὴν πατρίδα μου πρὸς βλάβην τοῦ κοινοῦ καὶ μὴ ἀναγνωρίζων τὴν πρὸς ἐμὲ μεγάλην γενναιότητα τοῦ βασιλέως... Καὶ πρῶτον ἀναγκάζομαι νὰ εἰπῶ ὅ,τι ἐν τῇ καρδίᾳ μου αἰσθάνομαι, τοῦτο δὲ εἶναι ὅτι ὁσάκις ἀναπολῶ εἰς τὴν μνήμην μου τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη κατὰ τῆς Σορβόννης ἐπολέμησα, ἀπορῶ πῶς ἄνθρωπος μικρὸς καὶ ἀδύνατος ὡς ἐγώ, ἡδυνήθη νὰ τὸν διεξάγῃ... Τί δὲ εἶχον πράξει; ποῖον ἦτο τὸ ἐγκλημα μου; Ποῖον εἶχον ἐξυβρίσει ὥστε νὰ καταδικασθῶ μέχρι τοῦ πυρὸς, ὅτε ἀνήφθησαν ὑπ' αὐτῶν αἱ μεγάλαι φλόγες... εἰμὴ μόνον ὅτι ἐτόλμησα νὰ τυπώσω τὴν Βίβλον εἰς μέγα σχῆμα; Ὅτε ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐτυπώθη εἰς μικρὸν σχῆμα... ποίας τραγωδίας ἐκίνησαν κατ' ἐμοῦ! Ἐκράζον τότε ὅτι ἔπρεπε νὰ με καύσωσι, διότι ἐτύπου βιβλία διεσθαρμένα, καθόσον διαφορὰν ὠνόμαζον πᾶν τὸ καθαριζόμενον ἀπὸ τοῦ βορβόρου, τὸν ὁποῖον ἐσυνείθισαν».

Ὁ Ροβέρτος Estienne ἀπέθανεν ἐν Γενεύῃ. Ὁ ἱστορικὸς de Thou, ὅστις ἐξιστόρησε τὸν βίον αὐτοῦ, καταδεικνύει πόσον ὁ μέγας τυπογράφος συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ὁποῖαν διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ περιεποίησε δόξαν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὸν κόσμον ὁλόκληρον. «Ἡ ἐργασία, ἥτις θαυμάζει τοὺς ἀνθρώπους, λέγει ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἐρρίκος, ἐδαμιάσθη ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου Estienne».

Καὶ ὁ μὲν Ροβέρτος Estienne διέφυγε τὸν διὰ τοῦ πυρὸς θάνατον, καταδικασθεὶς εἰς ἀπλὴν ἐξορίαν, ἀλλ' ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Δολέτ δὲν ἀπέφυγεν αὐτόν.

Ὁ Στέφανος Δολέτ ἐγεννήθη ἐν Ὁρλεάνς τὴν 3 Αὐγούστου 1509. Ἐκπαίδευθεὶς ἐν Παρισίοις, μετέβη εἰς Πάδοβον πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, μετὰ παρέλευσιν δὲ τριῶν ἐτῶν ἐδέχθη τὴν θέσιν τοῦ γραμματέως παρὰ τῷ ἐν Βενετίᾳ πρεσβευτῇ τῆς Γαλλίας Ἰωάννῃ de Langeac. Ὁ Δολέτ ἤκουεν ἐπιμελῶς τὰ μαθήματα τοῦ Battista Egnazio, ὅστις ἐδίδασκε τοὺς Λατίνους συγγραφεῖς, ἐπεδόθη δὲ εἰς τὴν μελέτην καὶ εἰς τὴν ποίησιν. Ὁ ἔρως, ὃν πρὸς νέαν τινα Ἑνετὴν ἠσθάνθη, εἶχεν οἰσθηλατῆσαι τὸν κάλλικον αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ θάνατος ἤρπασε τὴν ἐρωμένην του, καὶ ὁ Δολέτ ἀπεφάσισε τότε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Παρισίους καὶ νὰ ἐπιδοθῇ καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν ἐπιστήμην. Μελετήσας ἐπιμελῶς τὰ ἔργα τοῦ Κικέρωνος καὶ συναγαγὼν πλείστας ἀποδείξεις, ἔγραψε Σχόλια εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν.

Κατὰ τὸ 1532 εὐρίσκειμεν τὸν Στέφανον Δολέτ εἰς Τολώσαν, ὅπου μετέβη πρὸς ἐκμάθησιν

των νομικών, εξηγήσει δὲ ὁ ἴδιος τὴν αἰτίαν τοῦ πρὸς τὰς περιηγήσεις ἔρωτος αὐτοῦ.

«Φυσικὸν μοι εἶναι νὰ μαυθάνω πάντοτε, ἐὰν δὲ τυχὸν συμβῇ νὰ διέλθω ἡμέρας τινὰς εἰς μέρος τι χωρὶς νὰ μάθω τίποτε, πρέπει εὐθὺς νὰ μετατοπισθῶ».

Ἡ εὐφυΐα τοῦ Δολέτ, ἡ χάρις αὐτοῦ καὶ ἡ τοῦ λόγου γοητεία, κατέβαλλαν τοὺς μαθητὰς, οἵτινες τὸν ἐξέλεξαν ὡς ῥήτορα. Ὁ Δολέτ ἐξεφώνησε λόγον ἐν ᾧ εὐτόλμως ἐστηλίτευσε τὴν ἀπόφασιν τοῦ παρλαμέντου¹ τῆς Τολώσης, ἀπαγορεύσαντος τοὺς συνεταιρισμοὺς μεταξὺ μαθητῶν. Ἡ τολμηρὰ αὕτη πράξις ἐτιμωρήθη διὰ τῆς εἰρκτικῆς, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξῆλθε τῇ προστασίᾳ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Rieux Ἰωάννου Dupin. Ἡ πρὸς τὸν Δολέτ ἐπιδειχθεῖσα αὐστηρότης κατέστησεν αὐτὸν δημοφιλέστατον, ἀλλ' ἐνῶ ἐπευφημεῖτο ὑπὸ τῶν μὲν, προσεκάλει παρὰ τῶν δὲ θύελλαν ἀντεγκλήσεων. Ἡ συκοφαντία πάνταχόθεν τὸν προσέβαλεν ἐξυβρίζουσα καὶ κακολογοῦσα αὐτόν. Ἡμέραν τινὰ οἱ ἐχθροὶ τοῦ περιήγαγον εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Τολώσης ἀμαξάν φέρουσιν χοῖρον ἔχοντα γεγραμμένον ἐπὶ τῆς ῥάχως αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῦ Στεφάνου Δολέτ.

Ὁ νέος καὶ ὀρμητικὸς συγγραφεὺς ἡμύνετο μετ' εὐφυΐας καὶ δεινότητος, οὐδ' ἀπεσιώπα τὴν γνῶμην αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξετόξευε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ εὐθυβόλα βέλη. Τὸ παρλαμέντον τῆς Τολώσης κατέδικασεν αὐτὸν εἰς ἐξορίαν.

Ὁ Δολέτ ἀπεσύρθη εἰς Λυὼν, ὅπου ἐτύπωσε τὰ εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν σχόλια αὐτοῦ «μέγα ἔργον, λέγει ὁ Firmin Didot, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐθυσίασεν ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου ἔτους τῆς ἡλικίας του τὴν ἡσυχίαν αὐτοῦ, τὴν νεότητά, τὰς ἡδονὰς καὶ τὴν υἱείαν». Ὁ συγγραφεὺς ἀνέθηκε τὸ βιβλίον τοῦτο εἰς τὸν Φραγκίσκον Α', ὃν ἐγνώρισεν εἰς Moulins. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας τὸν ἐπροστάτευσεν καὶ τῷ ἐχορήγησε τὸ προνόμιον «νὰ δύναται νὰ τυπῶν πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα καὶ μεταφρασθέντα βιβλία».

Πλὴν νέον συμβῆν διήγειρε καὶ πάλιν κατ' αὐτοῦ τοὺς ἐχθροὺς του. Ἐν Τολώσῃ ἦδη εἶχον μισθώσει δολοφόνους κατὰ τοῦ Dolet. Αἱ ἀνὰνδροι αὗται ἀπόπειραι ἐπανελήθησαν ὑπὸ τινος Καμπανίνου, ὅστις ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ ξιφῆρος. Ὁ Δολέτ ἀμυνόμενος ἐφόνευσεν τὸν Καμπανίνον καὶ κατὰ συνέπειαν ἐφυλακίσθη, καίτοι προφέρων πρὸς δικαιολογίαν, ὅτι εἶχεν εὐρεθῇ εἰς θέσιν νομίμου ἀμύνης. Μόνη ἡ ἐπέμβασις τοῦ Βασιλέως ἡδυνήθη νὰ τὸν σώσῃ καὶ πάλιν.

Ὁ Στέφανος Dolet θέλων νὰ φανῇ ἄξιος τῆς

1 Τὰ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας γαλλικῆς μοναρχίας parlements ἦσαν ἀνώτατα δικαστήρια, ἀπονέμοντα ἀνεκλήτως τὴν δικαιοσύνην ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως. Τοιαῦτα parlements ὑπῆρχον ἐν ταῖς κυριωτέραις πόλεσι τῆς Γαλλίας, ἰδρυθέντα, ὡς λέγεται, ὑπὸ Λουδοβίκου Θ'. Κατηργήθησαν ὑπὸ τῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1790.

προστασίας τοῦ Φραγκίσκου Α' ἀπεφάσισε τότε νὰ γίνῃ τυπογράφος. «Θὰ ἀυξήσω, εἶπε, πάσαις δυνάμεσι τὰ φιλολογικὰ πλούτη, θὰ προσελκύσω τὰς ἱερὰς σκιὰς τῶν ἀρχαίων διὰ τῆς εὐσυνειδήτου τυπώσεως τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, θὰ παρῶ τὴν ἐργασίαν μου καὶ τὴν βιομηχανίαν μου εἰς τοὺς συγχρόνους συγγραφεῖς, ἀλλὰ μετὰ προθυμίας μὲν θὰ δέχομαι τὰ ἀριστουργήματα, θ' ἀποκρούω δὲ ἀπεναντίας τὰ κακὰ βιβλία ποταπῶν τινῶν συγγραφέων, οἵτινες καταισχύνοσι τὴν ἐποχὴν αὐτῶν».

Ὁ νέος τυπογράφος ἐκπληρῶν τὴν ὑπόσχασιν τοῦ ἐξέδωκε βιβλία ἄξια λόγου· τὴν Χειρουργικὴν τοῦ Παύλου Αἰγινήτου, τὰς μικροτέρας συγγραφὰς τοῦ Γαληνοῦ, τὰ συγγράμματα τοῦ Clement Marot¹, τοὺς Δικλόγους τοῦ Πλάτωνος, μεθ' ὧν ὁ ἐκδότης ἐδημοσίευσεν εὐφραδὲς ὁμοιοκατάληκτον προοίμιον ἀρχόμενον διὰ τοῦ ἐξῆς στίχου·

C'est assez vescu en ténèbres !
Αρκετὶ πλέον ἢ ἐν τῷ σκότεινῳ ζωῇ !

Τὰ βιβλία ταῦτα φέρουσιν ὡς σῆμα πέλεκυν, τὸν ὁποῖον κρατεῖ χεὶρ ἐκ νεφελῶν ἐξερχομένη καὶ ἀπειλοῦσα τὸν κορυμνὸν πολυκλάδου δένδρου. Τὸ συμβολικὸν τοῦτο ζωγράφημα συμπληροῦται ἐν τοῖς γαλλικοῖς βιβλίοις διὰ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς· Προφύλαξόν με, Κύριε, ἀπὸ τῆς συκοφαντίας τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ Δολέτ εἰργάζετο ἀνεκδότως ἐν τῷ τυπογραφείῳ αὐτοῦ, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ τοῦ δὲν ἔπαυον κατατρέχοντες αὐτόν. Τῷ 1542 ἐφυλακίσθη ὡς δημοσιεύσας αἰρετικὰ βιβλία, μετὰ δεκαπέντε δὲ μηνῶν κάθειρξιν ἐν τῇ Conciergerie ἀπελύθη καὶ πάλιν, ἔνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας τοῦ βασιλέως.

Τὴν 14 Φεβρουαρίου 1543 τὸ παρλαμέντον τῶν Παρισίων διέταξε νὰ καῶσι δεκαπέντε συγγράμματα γραφέντα ἢ τυπωθέντα ὑπὸ τοῦ Δολέτ «ὡς περιέχοντα δόγματα μισρὰ, βλαβερά καὶ αἰρετικὰ». Ἡ σύνεσις συνεβούλευεν εἰς τὸν Δολέτ νὰ φύγῃ ὡς ὁ Ροβέρτος Estienne, ἀλλ' ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ συνειδήσις τῆς ἰδίας ἀθωότητος τὸν ἀπέτρεψαν ἀπὸ τῆς ἀποδημίας. Ὁ Στέφανος Δολέτ ἀδιαλείπτως κατατρεχόμενος, διὰ σκωμμάτων ἡμύνετο καὶ δι' εὐφυΐας εἰρωνείας ἐξεδικεῖτο. Πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν βασιλίσσαν τῆς Ναβάρρας ἔγραψεν ἐπιστολάς, ἐν αἷς ἐμυκτήριζε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Τὸ μῆτος, τὸ ὁποῖον ἐκίνει οὕτω ὁ γενναῖος ἀνὴρ, ὑπερέβη πᾶν ὄριον. Ἐν τινι μεταφράσει αὐτοῦ τοῦ Ἀξιόλογου τοῦ Πλάτωνος ὑπῆρχεν ἡ ἐξῆς φράσις, τὴν ὁποίαν λέγει ὁ Σωκράτης· «Μετὰ τὸν θάνατόν σου δὲν θὰ ἦσαι πλέον τίποτε».

Τὴν 4 Νοεμβρίου 1544 συνελοῦσα ἡ θεολογικὴ σχολὴ τῶν Παρισίων, ἔκρινεν τὸ χωρίον τοῦτο αἰρετικὸν καὶ σύμφωνον πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν Σα-
1. Γάλλου πόλεως 1495—1544.

δουκαίων καὶ τῶν Ἐπικουρείων, καὶ παρέπεμψεν αὐτὸ εἰς τοὺς ἐπὶ τῆς λογοκρισίας, οἵτινες ἀπεφάνησαν ὅτι κακῶς μετεφράσθη καὶ διεστράφη ἡ ἰδέα τοῦ Πλάτωνος. Ὁ Στέφανος Δολέτ θεωρηθεὶς ὡς ἄθεος καὶ ὡς ἀρνησίουστος ὑπεβλήθη εἰς τὴν τακτικὴν καὶ ἑκτακτον βάσανον, ὅπως γίνῃ μίσθημα εἰς τοὺς ὁμοίους του, λέγει ἡ καταδικάζουσα αὐτὸν ἀπόφασις. Ἐπειτα δὲ ἀπηγγονίσθη καὶ ἐκάθη ἐπὶ τῆς πλατείας Maubert τὴν 3 Αὐγούστου 1546.

Ὁ Στέφανος Δολέτ ἀπέθανε γενναίως τὸ τριακοστὸν ἑβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἄγων, ἀφῆκε δὲ ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ τὴν σύζυγον αὐτοῦ καὶ τὸ ἀγαπητόν του τέκνον.

Καὶ ὁ μὲν Γουτεμβέργ' ἐταλαιπωρήθη, ὁ δὲ Στέφανος Δολέτ ἐθανατώθη, ἀλλὰ τὸ μέγα φῶς τὸ ὀνομαζόμενον τυπογραφία ἀνέλαμψεν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ λάμπει.

ELIZA S. ΣΟΤΤΕΡ.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Ὁ καιρὸς τῆς ἐξοχῆς παρήλθε καὶ ὁ Παρισινὸς ἐπανέρχεται εἰς τὴν πόλιν. Τὰ θέατρα πρὸς μεγάλην αὐτοῦ χαρὰν ἀναγγέλλουσι νῆα τῶν γνωστῶν δραματικῶν ἔργα. Τὸ θέατρον ἀποτελεῖ σήμερον ἀναπόφευκτον μέρος τῆς ζωῆς, ἀλλ' ὁ ἔρως πρὸς τὴν τραγωδίαν ὁσημέραι ἐκπίπτει, ἡ δὲ κωμῶδις ἐπικρατεῖ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Πέρυσιν τὸ «Théâtre Français» καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα μόλις ἔδωκε 30 παραστάσεις τραγωδιῶν, τὸ δὲ ἐν Βερολίνῳ Schauspielhaus 35. Οἱ ἀνθρωποὶ θέλουσι σήμερον νὰ γελῶσιν εἰς τὸ θέατρον. Ἀρκετὰς φροντίδας καὶ πόνους ἔχουσιν ἐν καιρῷ ἡμέρας, οὐδόλως δὲ εἰσὶ διατεθειμένοι νὰ κλαίωσι καὶ τὴν νύκτα, βλέποντες παριστανόμενα τραγικὰ πράγματα.

Τὸ περυσινὸν ἔτος, ὡς γνωστὸν, ὑπῆρξε μᾶλλον ἄγονον, ὀλίγιστα ἔργα παρήχθησαν, ἀλλ' ὅλοι σχεδὸν οἱ περιώνυμοι δραματικοὶ ποιηταί, ὁ Augier, ὁ Gondinet, ὁ Sardou κλπ. ὑπόσχονται ἐφέτος νέας κωμωδίας. Μόνος ὁ Δυμάς υἱὸς καταγίνεται εἰς ἐκδοσιν πολιτικῶν φυλλαδίων· αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ἀπέδειξεν ὅτι καὶ αὕτη ἡ ἔξοχος εὐφυΐα ἀποτυγχάνει, ἐπιχειροῦσα νὰ ὑπερασπισθῇ ἰδέας παραδόλους. Ἐν τῷ νέῳ αὐτοῦ φυλλαδίῳ «Les femmes qui tuent et les femmes qui votent» ἀνακηρύττεται ὑπέρμαχος τῆς χειραφεσίας (émancipation) τῶν γυναικῶν. Αἱ γυναῖκες πρέπει νὰ ἔχωσι πολιτικὰ δικαιώματα, ὡς οἱ ἄνδρες.

Ἡ οὐτοπία αὕτη, τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, εἶχε μέχρι τοῦδε μόνον ἐν Ἀγγλίᾳ θιασώτας ὀλίγους σπουδαίους ἄνδρας, ὡς ὁ Stuart Mill, ὁ Bright, ὁ Forster κτλ. Ἦδη παρουσιάζεται καὶ ἐν Γαλλίᾳ ὑπέρμαχος ὁ Δυμάς υἱός. Τί θὰ γίνετο ἡ πολιτικὴ κοινωνία, ἐὰν ἡ παράβολος αὕτη ἰδέα ἡδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ, μὰς ἔδωκε κατ' αὐτὰς τὸ μέτρον αὕτη ἡ κυρία Θιέρ-

σου, γυνὴ ἥτις ἐν τούτοις καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτῆς ἦτον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν σπουδαιοτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν. Τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα ἐστήθη ἐν τῇ πόλει τοῦ Ἀγίου Γερμανοῦ τὸ ἄγαλμα τοῦ Θιέρσου, ἀλλ' ἡ ἐπιτροπὴ τῆς πόλεως, ἥτις ἀνέθηκε τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀγάλματος εἰς τὸν καλλιτέχνην Mercié, ἔδωκε τὸ δικαίωμα εἰς τὴν κυρίαν Θιέρσου νὰ ἀναμειχθῇ. «Ἡ σύζυγος τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ, εἶπεν ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς εἰς τὸν καλλιτέχνην, ἐπιθυμῶ, ὡς καὶ ἡμεῖς, νὰ ἔχῃ πολλὴν ὁμοιότητα τὸ ἄγαλμα, πρέπει λοιπὸν νὰ ἀκούσῃτε τὰς συμβουλὰς της». Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἤρχισαν ἀνεκδιήγητα βάσανα διὰ τὸν καλλιτέχνην !

Ἡ κυρία Θιέρσου ἤθελεν ἐν πρώτοις παρὰ τὴν γνῶμην τοῦ γλύπτου ὁ ἀνὴρ αὐτῆς νὰ ἴσται ὀρθίος, ὅπως εἰς τὸ βῆμα. Ὁ καλλιτέχνης ἔδειξε δῶν, τρεῖς πῆλινα προπλάσματα, ἐξ ὧν, ἐννοεῖται, οὐδὲν εὐηρέστησεν. Ὁ Θιέρσος ἦτον, ὡς γνωστὸν, μικροῦ ἀναστήματος, μικρόσωμοι δὲ ἀνθρωποὶ εἰς ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα οὐδεμίαν ἐντύπωσιν ποιοῦσι. Τότε ὁ Mercié ἀπεφάσισε νὰ κατασκευάσῃ ἄγαλμα τοῦ Θιέρσου καθήμενου. Ἡ κυρία Θιέρσου ἦτον ἀπαρηγόρητος.

— Ἦτο τόσο ὥρατος, ὅτε ἐρρητόρευε !

— Ὡς ἦναι καλλίτερα, λέγει ὁ Μερσιέ, ἐὰν κάθῃται καὶ δεικνύει τὸν γεωγραφικὸν χάρτην τῆς Γαλλίας. . . τὸ Belfort.

Ἦτον ἡ πρώτη παραχώρησις ἣν, μετὰ πολλὰς δυσκολίας, ἐποίησεν ἡ κ. Θιέρσου, παρηγορήθη δὲ βλέπουσα μετὰ τινὰς ἡμέρας τὸ πρόπλασμα. Ὁ καλλιτέχνης ἤρχισε τέλος πάντων τὸ ἄγαλμα, ἀλλὰ τότε ἤρχισαν τὰ ψαλτήρια ! Καθ' ἐβδομάδα ἐπεσκέπτετο ἡ κ. Θιέρσου τὸν καλλιτέχνην, ἐκάστη δὲ ἐπίσκεψις ἔδιδεν εἰς αὐτὸν μίαν νύκτα πυρετοῦ.

— Πῶς, ἀνέκραξε μίαν ἡμέραν, ὁ Θιέρσος δὲν εἶχε μυτερὸν πηγυῖν !

— Ἀλλὰ, κυρία μου, καθ' ὅλα ὅμοιος.

— Ὁ Θιέρσος, κύριέ μου, εἶχε μυτερὸν πηγυῖν μόνον εἰς τὰς γελοιογραφίας.

Ὁ Μερσιέ τότε ἔδειξε τὸ γύψινον ἐκμαγεῖον, ὅπερ ἐλήφθη ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Θιέρσου, ἅμα ἐκπνεύσαντος.

— Παρατρήσατε, κυρία μου.

— Περὶ ἔργον ! ἀπήντησεν ἡ κ. Θιέρσου. Δὲν τὸ ἤξευρον.

Μίαν ἡμέραν ὅμως ἡ κ. Θιέρσου προσέρχεται ἀσθμαίνουσα, ἔξω φρενῶν.

— Τί μοι εἶπον, καὶ δὲν ἐπρόσεξα. Ἐκκαμῆς τὸν ἄνδρα μου καμπούρην !

Καὶ προσβλέψασα τὸ ἄγαλμα

— Ἐχουν δίκαιον. Φαίνεται καμπούρης !

Ὁ Μερσιέ τότε ἐκάλεσεν ἕνα τῶν μαθητῶν του.

— Κάθησον, λέγει πρὸς αὐτόν, ἐπὶ τῆς καθέδρας ταύτης, καὶ θέσον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τῶν

γονάτων. Ἐπειτὰ σφροδόμενος πρὸς τὴν κ. Θιέρσου,
— Δὲν φαίνεται καὶ ὁ νέος οὗτος καμπούρης,
κυρία μου;

— Τρόντι! Ἐχετε δίκαιον! Δὲν ὑπώπτευον
ποτὲ ὅτι πᾶς τις φαίνεται τοιοῦτοτρόπως λαμ-
βάνων καθιστικὴν θέσιν.

Τέλος πάντων τὸ ἄγαλμα ἐτελείωσεν, ὁ δὲ
Μερσιὲ ἔθηκεν, ἐννοεῖται, ἐπὶ τῆς ῥινὸς τὰ ἱστο-
ρικά ὀμματοῦάγια.

— Ποτὲ, ἀνέκραξε μανιώδης ἡ κ. Θιέρσου!

— Ἀλλὰ, κυρία μου, δὲν εἶδέ τις ποτὲ τὸν
κ. Θιέρσον χωρὶς ὀμματοῦάγια!

— Ἐντὸς τῆς οἰκίας δὲν ἐφόρει ποτὲ, μάλιστα
εἶχε πολὺ ὠραίους ὀφθαλμούς. Φαίνεται ὅτι θέ-
λετε νὰ κάμῃτε τὸ ἄγαλμα ἐνὸς τυφλοῦ. Δὲν
θέλω κατ' οὐδένᾳ τρόπον τὰ ὀμματοῦάγια!

Ὁ Μερσιὲ τὰ ἀφῆρεσε. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπισήμως
ἀποκαλυφθῇ, πολλοὶ φίλοι ἤλθον νὰ ἰδῶσι τὸ ἄγαλ-
μα. Τὸ ἐπῆνουν, ἀλλ' οὐδεὶς ἀνέκραξε μετὰ θαυ-
μασμοῦ, «πόσον ὀμοιάζει!» Ὁ καλλιτέχνης ἤ-
ξευρε διατί. Αὐτὴν τὴν φορὰν χωρὶς ν' ἀκούσῃ
τὴν κυρίαν Θιέρσου, ἔθηκεν ἐκ δευτέρου τὰ ὀμ-
ματοῦάγια, τὰ ὁποῖα καὶ ἔμειναν, σήμερον δὲ
ὅλοι ὅσοι βλέπουν τὸ ἄγαλμα προσφωνοῦσι. «Πό-
σον ὀμοιάζει!»

Οἱ ἐρασταὶ τῆς φιλολογίας ἐν Γαλλίᾳ καὶ
ἐν Γερμανίᾳ περιμένουντ' ἀνυπομόνως τὴν μετὰ-
φορασιν τοῦ βιβλίου «Ὁ οἰκόγενειακὸς βίος τοῦ
Henri Heine». Ἡ ἀνεψιὰ τοῦ περιωνύμου ποιη-
τοῦ πριγκήπισσα de la Rocca ἐκδίδει αὐτὸ κατ'
αὐτὰς ἰταλιστί. Θὰ μάθωμεν βεβαίως νέα νόστι-
μα ἀνέκδοτα τοῦ φιλοσκόμμου τούτου Γερμα-
νοῦ. Τὸ ἐξῆς γνωστὸν ἀνέκδοτον δύναται νὰ δώσῃ
τὸ μέτρον τῶν λοιπῶν.

Ὁ Heine μετὰ τῆς γυναικὸς του ἦτον εἰς τὸ
Λυὼν καὶ ἤθελε νὰ ἔλθῃ εἰς Παρισίους. Κατὰ τὴν
στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ φίλος τις προσ-
έρχεται καὶ τὸν παρακαλῇ νὰ παραλάβῃ ἓνα ἀλ-
λᾶντα (σαλτσιστόν), τὸν ὁποῖον ἔστειλε δῶρον
εἰς ἓνα ὁμοιοπαθητικὸν ἱατρὸν ἐν Παρισίοις. Κατὰ
τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχον εἰσέτι σιδηρό-
δρομοι, ἀπητοῦντο ἡμέραι ἵνα φθάσῃ τις ἀπὸ
Λυὼν εἰς Παρισίους ἐπὶ ταχυδρομικῆς ἀμάξης. Καθ'
ὁδὸν ὁ Heine καὶ ἡ γυνὴ του ἐπεινάσαν, ὁ σταθ-
μὸς ὅπου ἠδύναντο νὰ προγευματίσωσιν ἦτον εἰ-
σέτι μακρὰν, ἀμφοτέρω δὲ ἐξῆρπτον βλέμματα πό-
θου ἐπὶ τοῦ σαλτσιστοῦ. Ὁ Heine αἴφνης ἐμ-
πνεόμενος καὶ τύπτων τὸ μέτωπον αὐτοῦ ἀνα-
κράζει·

— Ματθίλδην, ἡμποροῦμεν νὰ φάγωμεν τὸ σαλ-
τσιστόν.

— Ἐτρελλάθηκες; ... τὸ πρᾶγμα τὸ ξένον!

— Εἶναι ἰδική μου ὑπόθεσις.

Τὸ σαλτσιστόν κατεβροχθίσθη, ἀλλ' ὁ Heine
ἐκράτησεν ἐν λεπτὸν τεμάχιον, φθάσας δὲ εἰς
Παρισίους ἐγκλείει τὸ τεμάχιον ἐντὸς ἐπιστολῆς
ἐμπεριεχοῦσης τᾶδε·

«Ἀξιότιμε κύριε,

» Ὁ κοινὸς φίλος μας ἐν Λυὼν Κ... μοῖ ἐδῶκεν
ἐν σαλτσιστόν διὰ σῆς. Ἀλλ' εἰσθε ὁμοιοπαθη-
τικὸς ἱατρὸς, καὶ κατὰ τὴν ἐπιστήμην σας μία
μικροσκοπικὴ δόσις ἔχει τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν. Εἴ-
ναι λοιπὸν περιττὸν νὰ σῆς στείλω ὁλόκληρον τὸ
σαλτσιστόν. Ἀβῆστε ἐν τεμάχιον καὶ δεχθῆτε τοῦ
προθύμου χαιρετισμούς μου. HENRI HEINE.

Ἐκ Βερολίνου ἀναγγέλλεται ὅτι κυκλοφο-
ροῦσιν εἰς τὰς ὁδοὺς ἄμαξαι κινούμεναι διὰ τοῦ
ἀτμοῦ. Αἱ ἄμαξαι αὗται τρέχουσι διὰ καταπλη-
κτικῆς ταχύτητος, δὲν φαίνονται ὅμως κατὰ-
ληλοι διὰ τὰς πόλεις, ὅπου ἡ κυκλοφορία τὰς
ἀναγκάζει νὰ σταματῶσι σχεδὸν καθ' ἐκάστην
στιγμὴν. Ἀλλὰ διὰ τὰ διαστήματα ἀπὸ πόλεως εἰς
πόλιν, ἢ ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον, αἱ μηχανικαὶ
αὗται ἄμαξαι δύνανται νὰ ᾔναι λίαν χρήσιμοι.
Ἐν Ἑλλάδι, ἐὰν ὑπῆρχον δρόμοι, αἱ τοιαῦται ἄ-
μαξαι θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπιταχύνωσιν εἰς μέγαν
βαθμὸν τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν πόλεων.

*

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐν τινι μεγαλοπρεπεῖ γάμῳ ἱερεὺς τις ἐπεί-
τησε κυρίας τινὸς λίαν γυμνοτραχήλου τὸ φόρε-
μα, ἔχον οὐρανὸν ὑπερμεγέθη.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἱερεὺς ἐζήτησε συγγνώμην,

— Ὡ, πανοσιώτατε, τῷ εἶπεν ἡ κυρία, τὸ ἄ-
κρον τοῦ φορέματός μου εἶνε τόσον μακρὸν...

— Ὡστε δὲν μένει ὑφασμα καὶ διὰ τὸν στί-
θόδεσμον, κυρία.

ΑΔΗΘΕΙΑΙ

Εἶνε ἄξιον σημειώσεως ὅτι τὸ κάλλος τῶν γυ-
ναικῶν ἀκμάζει ἀπὸ τοῦ δεκάτου πέμπτου μέχρι
τοῦ τριακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας, τουτέστιν ἡ
ἐπιβρόχή των παύει ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἀ-
ποκτῶσι τὰς φρένας.

* *

Δὲν ὑπάρχει γυνή, ἥτις εἰσερχομένη εἰς τὸ θά-
νατον χάριν τοῦ θεάματος, δὲν θέλει ὀλίγον νὰ
γείνῃ αὐτὴ ἡ ἰδία θεάμα.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Ἰνα διατηρήσῃ τις τομὰς ἐν καλῇ κατα-
στάσει, δύναται νὰ μεταχειρισθῇ τὸν ἐξῆς κα-
τάλληλον τρόπον. Ἐκλέγει καλὰς ὠρίμους τομὰ-
τας, τὰς ὁποίας ἀφοῦ κόψῃ, ἐνθῆται ἐντὸς δοχείου
μὲ πλατύν λαιμόν, εἰς ὃ ἐγχύνει ἀκολουθῶς μίαν
μα ὑγροῦ συγχειμένου ἐξ ἐννέα μερῶν ὑδατοῦ
ἐνὸς μέρους ὀξους καὶ ἐνὸς μέρους ἁλτος κοι-
νοῦ ταῦτα δὲ πάντα καλύπτει κατόπιν διὰ
στρώματος ἐλαίου.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἡ τομὰς διατηρεῖται
ἐπὶ μακρὸν ἐν καλῇ καταστάσει.